

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET DOLENEC PROTIV HRVATSKE

(Zahtjev br. 25282/06)

PRESUDA

STRASBOURG

26. studenoga 2009.

*Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44.
stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.*

U predmetu Dolenec protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

g. Christos Rozakis, *predsjednik*

gđa Nina Vajić,

g. Khanlar Hajiyev,

g. Dean Spielmann,

g. Sverre Erik Jebens,

g. Giorgio Malinverni,

g. George Nicolaou, *suci*,

i g. Søren Nielsen, *tajnik odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 5. studenoga 2009.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 25282/06) protiv Republike Hrvatske što ga je 19. svibnja 2006. hrvatski državljanin g. Branko Dolenec ("podnositelj zahtjeva") podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija").

2. Podnositelja zahtjeva, kojemu je bila dodijeljena pravna pomoć, zastupao je g. M. Ramušćak, odvjetnik iz Varaždina. Hrvatsku vladu ("Vlada") zastupala je njezina zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Dana 11. prosinca 2007. i dana 17. prosinca 2008. predsjednik Prvog odjela odlučio je Vladu obavijestiti o prigovorima na temelju članka 3. Konvencije glede općih uvjeta boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru, navodnog pomanjkanja odgovarajuće medicinske skrbi i navodnih napada zatvorskog osoblja na podnositelja zahtjeva, zatim o prigovorima na temelju članka 5. stavaka 1. i 3. Konvencije glede lišenosti slobode podnositelja zahtjeva u razdoblju od 2. do 30. ožujka 2005., prigovoru na temelju članka 8. Konvencije glede navoda podnositelja zahtjeva da je smješten u ćeliju s pušačima, prigovorima na temelju članka 6. stavka 3. (b) i (c) u vezi s time da mu je bilo onemogućeno angažirati branitelja za raspravu održanu 1. travnja 2005. i nakon toga, te da mu navodno nije omogućen uvid u spis predmeta. Odlučeno je i da će se istovremeno ispitati osnovanost i dopuštenost zahtjeva (članak 29. stavak 3.).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

4. Podnositelj zahtjeva rođen je 1967. i trenutačno je na odsluženju zatvorske kazne u Zatvoru u Gospiću.

1. Kazneni postupak protiv podnositelja zahtjeva

5. Neutvrđenoga je datuma pokrenuta istraga u odnosu na podnositelja zahtjeva, koji je bio osumnjičen za počinjenje nekoliko krađa i teških krađa.

6. Dana 20. veljače 2004. istražni sudac Županijskog suda u Varaždinu izdao je nalog za pretragu stana podnositelja zahtjeva. Pretragu je izvršila policija 23. veljače 2004. i tom je prigodom oduzeto nekoliko predmeta.

7. Podnositelj zahtjeva uhićen je 23. veljače 2004. u 22.00 sata, a pušten je 24. veljače 2004. u 18.00 sati.

8. Dana 1. ožujka 2004. protiv podnositelja zahtjeva podnesen je optužni prijedlog Općinskome sudu u Prelogu zbog višestrukog počinjenja kaznenih djela krađe i teške krađe. Podnositelja zahtjeva u tom je postupku zastupao branitelj po službenoj dužnosti.

9. Podnositelj je ponovno uhićen 2. ožujka 2004. i smješten u pritvor u Zatvor u Varaždinu, a potom u druge zatvorske ustanove (vidi u nastavku).

10. Tijekom kaznenoga postupka koji se vodio protiv njega, podnositelja zahtjeva pregledao je psihijatar. U psihijatrijskom nalazu od 16. svibnja 2004. utvrđeno je da podnositelj zahtjeva boluje od post-traumatskog stresnog poremećaja (PTSP).

11. Presudom Općinskog suda u Prelogu od 26. kolovoza 2004. podnositelj zahtjeva proglašen je krivim po dvadeset točaka optužbe za krađu i tešku krađu, te je osuđen na kaznu zatvora od šest godina i šest mjeseci. Protiv te presude podnositelj zahtjeva podnio je žalbu Županijskome sudu u Čakovcu u kojoj se žalio na ishod postupka, te da mu je povrijeđeno pravo na obranu jer da o raspravama nije bio obavještavan dovoljno rano kako bi mogao pripremiti obranu te da nije imao dovoljno kontakata s braniteljem po službenoj dužnosti.

12. Dana 1. listopada 2004. podnositelj zahtjeva odveden je na Općinski sud u Prelogu gdje je izvršio uvid u spis predmeta. Udovoljeno je njegovome zahtjevu da mu se neki dokumenti preslikaju.

13. Dana 14. siječnja 2005. Županijski sud u Čakovcu ukinuo je prvostupanjsku presudu od 26. kolovoza 2004. i istovremeno podnositelju zahtjeva produljio pritvor. Prvostupanjska je presuda ukinuta između ostalog i zbog toga što podnositelj zahtjeva o raspravama nije bio obavještavan dovoljno rano da bi mogao pripremiti obranu i što nije imao dovoljno kontakata s braniteljem po službenoj dužnosti.

14. Dana 30. siječnja 2005. podnositelj zahtjeva podnio je zahtjev Općinskom sudu u Prelogu u kojem je tražio dopuštenje za kontakt sa svojim braniteljem po službenoj dužnosti i još nekim osobama. Dana 2. veljače Općinski je sud podnositelju zahtjeva dopustio neograničenu telefonsku komunikaciju s njegovim braniteljem po službenoj dužnosti.

15. Na ročištu održanom 3. veljače 2005. podnositelj zahtjeva zatražio je izuzeće uredujućeg suca zbog pristranosti. Njegov branitelj po službenoj dužnosti tome se usprotivio. Ročište je odgođeno do odluke o podnositeljevom prigovoru. Podneskom s istim datumom branitelj po službenoj dužnosti zatražio je razrješenje.

16. Dana 4. veljače 2005. predsjednica Općinskoga suda u Prelogu odbila je podnositeljev zahtjev za izuzeće uredujućeg suca kao neosnovan. Istoga je dana sudac razriješio branitelja po službenoj dužnosti, a predsjednica suda je podnositelju zahtjeva postavila novoga branitelja. Podnositelju zahtjeva omogućena je neograničena telefonska komunikacija s novim braniteljem.

17. Dana 14. veljače 2005. podnositelj zahtjeva obavijestio je uredujućeg suca da mu nije uspjelo stupiti u kontakt s novim braniteljem jer mu nitko ne odgovara na pozive, pa je zatražio da ga branitelj posjeti u zatvoru jer je sljedeće ročište bilo zakazano za 17. veljače 2005. Istoga je dana uredujući sudac dopustio neograničen broj posjeta podnositeljevoj sestri i majci, ali nije donio odluku o zahtjevu koji se odnosio na njegovoga branitelja. Međutim, ročište zakazano za 17. veljače 2005. odgođeno je na usmeni zahtjev branitelja, kako bi mogao pripremiti obranu. Sljedeće je ročište zakazano za 10. ožujka 2005.

18. U međuvremenu, to jest 11. veljače 2005., Općinski sud u Prelogu je podnositelju zahtjeva još jednom produljio pritvor. Naknadni podnositeljev zahtjev da mu se ukine pritvor Općinski sud u Prelogu odbio je 23. ožujka 2005. Podnositelj zahtjeva žalio se protiv te odluke.

19. Dana 7. ožujka 2005. podnositelj zahtjeva podnio je uredujućem sucu zahtjev da mu se omogući uvid u spis predmeta. Ustvrdio je da 1. listopada 2004., kad je bio doveden na Općinski sud u Prelogu, nije imao dovoljno vremena za uvid u cijeli spis, da mu nisu dane sve preslike koje je zatražio, te da u to vrijeme spis još nije bio kompletiran. Na taj mu zahtjev nije odgovoreno.

20. Na početku ročišta 10. ožujka 2005. podnositelj zahtjeva uvrijedio je uredujućeg suca te je udaljen iz sudnice, a za njim je izašao i njegov branitelj. Ubrzo nakon toga branitelj se vratio i zatražio izuzeće uredujućeg suca, te je rasprava odgođena. Dana 14. ožujka 2005. predsjednica Općinskog suda u Prelogu odbila je zahtjev za izuzeće kao neosnovan.

21. Postupajući po žalbi podnositelja zahtjeva protiv odluke od 23. ožujka 2005., dana 30. ožujka 2005. Županijski sud u Čakovcu ukinuo je prvostupanjsku odluku i naložio podnositeljevo trenutačno puštanje iz pritvora. Sud je utvrdio da je prema mjerodavnim odredbama Zakona o

kaznenom postupku zakonski rok za podnositeljevo puštanje iz pritvora bio protekao 2. ožujka 2005., što znači da nakon toga više nije bilo osnove za njegovo zadržavanje.

22. Podnositelj zahtjeva pušten je iz pritvora 30. ožujka 2005. Dana 31. ožujka 2005. uredujući sudac razriješio je podnositeljevog branitelja po službenoj dužnosti.

23. Sljedeće ročište pred Općinskim sudom u Prelogu održano je 1. travnja 2005. Podnositelj zahtjeva pristupio je osobno, ali nije imao pravnog zastupnika. Iz zapisnika s ročišta vidljivo je da je podnositelj zahtjeva izrijeком izjavio da ne želi branitelja i da se odlučio braniti šutnjom. Podnositelj zahtjeva nije potpisao zapisnik s ročišta. Presudom donesenom istoga dana prvostupanjski je sud podnositelja zahtjeva ponovno proglasio krivim po dvadeset točaka optužbe za krađu i tešku krađu i osudio ga na kaznu zatvora od šest godina i šest mjeseci. Odmah nakon ročišta podnositelj zahtjeva lišen je slobode i sproveden u Zatvor u Varaždinu. Istoga je dana podnositelju zahtjeva postavljen isti branitelj po službenoj dužnosti.

24. Podnositelj zahtjeva žalio se protiv prvostupanjske presude 4. i 22. travnja 2005. navodeći da mu je povrijeđeno pravo na obranu jer mu nije bio omogućen uvid u spis predmeta. Ustvrdio je da je 1. listopada 2004. doveden na Općinski sud u Prelogu kako bi izvršio uvid u spis predmeta. Međutim, zbog opsežnosti dokumenata u spisu, u vremenu koje mu je bilo ostavljeno za to nije mogao razgledati sve dokumente koje je želio. Stoga je dogovoreno da će mu se zatraženi dokumenti preslikati i poslati u zatvor. Međutim, tom je zahtjevu samo djelomično udovoljeno i nikada mu nije bilo omogućeno pročitati cijeli spis predmeta. Uz to je ustvrdio da je o tom pitanju prigovorio na ročištu održanom 1. travnja 2005., ali da su njegovi navodi bili ignorirani. Nadalje je prigovorio da je pretraga njegovoga stana bila izvršena protivno mjerodavnim odredbama Zakona o kaznenom postupku jer nije bio ispunjen uvjet stalne prisutnosti dvaju svjedoka. Prigovorio je i da su neka kaznena djela okvalificirana kao teške krađe umjesto kao krađe, te u vezi s težinom kazne.

25. Dana 18. travnja 2005. i branitelj po službenoj dužnosti uložio je žalbu u kojoj se osvrnuo na činjenična utvrđenja prvostupanjskoga suda.

26. Neutvrđenog je datuma podnositelj zahtjeva od Općinskoga suda u Prelogu zatražio da mu se omogući uvid u spis predmeta. Svojim dopisom od 28. travnja 2005. upućenim ravnatelju Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa, čija preslika je dostavljena i podnositelju zahtjeva, predsjednica tog suda odobrila je podnositeljev zahtjev. Podnositelj zahtjeva potom je zatražio da se odredi datum kad bi mogao izvršiti uvid u spis predmeta. Predsjednica Općinskog suda u Prelogu odgovorila je da uvid nije moguće izvršiti jer je spis dostavljen Županijskom sudu u Čakovcu na odlučivanje povodom žalbe protiv prvostupanjske presude. Dopisom od 13. svibnja 2005. jedan sudac s tog istog suda obavijestio je podnositelja

zahtjeva da mu je zahtjev odobren i da je spis predmeta dostavljen Županijskom sudu u Čakovcu

27. Dana 17. svibnja 2005. Županijski sud u Čakovcu prihvatio je podnositeljevu žalbu u dijelu koji se odnosio na kvalifikaciju nekih kaznenih djela smanjivši mu kaznu zatvora na šest godina i četiri mjeseca, dok je ostale njegove prigovore odbio. Mjerodavni dijelovi presude o žalbi glase kako slijedi:

"Optuženik je u žalbi koju je osobno podnio istakao bitne povrede odredaba kaznenog postupka [...] nemogućnost uvida u kazneni spis, temeljenje pobijanje presude na dokazu iz čl. 9. st. 2. ZKP-a, misleći pri tome na zapisnik o pretrazi njegova stana i drugih prostorija, kao i do da prepoznavanje stvari od strane oštećenika nije bilo obavljeno sukladno čl. 243. a ZKP-a.

U žalbi pak podnijetoj od strane optuženikovog branitelja po službenoj dužnosti također se kao bitna povreda odredaba kaznenog postupka navodi da se prvostupanjska presuda *de facto* zasniva na nezakonitom dokazu, budući da prilikom pretrage optuženikovih prostorija nisu bila istovremeno prisutna dva svjedoka pretrage.

Pretragu stana i drugih prostorija koje koristi optuženik na adresi Donji Kraljevec, Gornji kraj broj 13, djelatnici policije poduzeli su temeljem naloga istražnog suca Županijskog suda u Varaždinu broj Kir-75/04-2 od 20. veljače 2004. godine, koji nalog je prije početka pretrage uručen optuženiku, što proizlazi iz dostavnice u spisu (list broj 18 prvostupanjskog spisa). Iz sadržaja zapisnika o pretrazi stana i drugih prostorija od 23. veljače 2004. godine slijedi da je pretraga izvršena u nazočnosti optuženika i dvoje svjedoka, kojom prilikom su pronađeni i od optuženika privremeno oduzeti predmeti pobliže navedeni u potvrdama o privremenom oduzimanju predmeta pod brojevima koji su pobliže specificirani u navedenom zapisniku o pretrazi stana i drugih prostorija. Sve te radnje obavljene su bez primjedbi optuženika ili prisutnih svjedoka pretrage, pa je stoga tvrdnja optuženika da svjedoci nisu bili istodobno nazočni cijelo vrijeme pretrage na pojedinim mjestima gdje se ona vršila bez osnova i ničim argumentirana. Kako su prilikom pretrage u svemu poštivane odredbe iz čl. 211. i čl. 214. ZKP-a, to isti zapisnici kao i potvrde o privremenom oduzimanju predmeta, u kojima je pobliže navedeno koji su sve predmeti oduzeti od optuženika, predstavljaju u svemu valjane i zakonite dokaze.

Nije u pravu optuženik ni kada tvrdi da je sud prvoga stupnja povrijedio odredbe ZKP-a o načinu prepoznavanja određenih predmeta, koju tvrdnju temelji na konstataciji da oštećenici prethodno nisu opisali predmete, već su im isti odmah pokazani radi prepoznavanja. Odredbom čl. 243. a ZKP-a propisano je da ako je potrebno utvrditi poznaje li okrivljenik ili svjedok osobu ili stvar, tražit će se od njega najprije da ih opiše i da navede znakove prema kojima se razlikuju, pa će mu se tek nakon toga osoba ili stvar pokazati radi prepoznavanja i to zajedno s drugim, njemu nepoznatim osobama, [...], zajedno sa stvarima iste vrste. Kako zakon, dakle, ne predviđa i dužnost suda, odnosno redarstvenih vlasti da osobama koje vrše prepoznavanje obavezno predoči i stvari iste vrste, već jedino ako je to moguće, to u konkretnom slučaju, u situaciji kada se radilo o velikom broju raznovrsnih predmeta, nije postojala obveza redarstvenika da postupe na način kako to u svojoj žalbi smatra optuženik, pa je slijedom toga, po ocjeni ovoga suda, prepoznavanje predmeta provedeno na zakonit način. Prema tome, zapisnici o prepoznavanju u ovom slučaju predstavljaju valjane dokaze, tim više što su se i pojedini oštećenici prilikom ispitivanja na glavnoj raspravi decidirano izjasnili da su predmeti koji su im bili

predočeni upravo njihovi, što uostalom, izuzev u manjem dijelu, optuženik nije niti osporio u prvotno danoj obrani.

Što se pak tiče optuženikove nemogućnosti da izvrši uvid u kazneni spis, valja istaći da je iz stanja konkretnog kaznenog predmeta vidljivo da je prvostupanjski sud omogućio optuženiku razgledavanje spisa dana 1. listopada 2004. godine (list 520), te da mu je ujedno u pritvor dostavio očito tražene preslike materijalnih dokaza, koje je optuženik uredno primio dana 14. listopada 2004. godine (list 572).

Dana 7. ožujka 2005. godine optuženik je pisanim podneskom zatražio [...]uvid u spis, budući da se i dalje nalazio u pritvoru, te tvrdi da mu je to bilo onemogućeno.

Na temelju iznijetog, ovaj je sud ocijenio da u konkretnom slučaju ipak nije počinjena relativno bitna povreda odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 3. ZKP-a. To stoga što je optuženik redovito bio nazočan ročištima za glavnu raspravu, te je tada mogao iskoristiti svoje pravo na razgledavanje, prepisivanje i preslikavanje spisa i predmeta koji služe za utvrđivanje činjenica u postupku, a osim toga, za čitavo vrijeme trajanja prvostupanjskog postupka praktički je imao i postavljenog branitelja po službenoj dužnosti, tako da ovaj žalbeni sud nalazi da se u ovom slučaju ne može govoriti o povredi optuženikova prava na obranu u smislu čl. 367. st. 3. ZKP-a.

...

Što se tiče pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, obje žalbe ukazuju na istu okolnost prvostupanjski je sud odbijanjem dokaznog prijedloga ispitivanja dvoje svjedoka pretrage propustio utvrditi je li predmetna pretraga optuženikove kuće i dvorišta bila obavljena zakonito ili ne.

Ocjena je ovog drugostupanjskog suda da je sud prvoga stupnja u svakom pogledu pravilno i potpuno utvrdio sve odlučne činjenice, pa tako i one vezane uz zaključak o ispravnosti i zakonitosti provedbe pretrage stana i drugih prostorija optuženika. U tom smislu prvostupanjski je sud iznio valjane razloge za svoju odluku o odbijanju gore navedenog dokaznog prijedloga optuženika, koje u potpunosti prihvaća i ovaj žalbeni sud ..."

28. Podnositelj zahtjeva potom je podnio zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude.

29. U odgovoru na ponovljene zahtjeve podnositelja zahtjeva da mu se omogući uvid u spis predmeta, predsjednica Općinskog suda obavijestila ga je dopisom od 7. studenoga 2005. da se njegovome zahtjevu ne može udovoljiti jer je spis predmeta dostavljen Vrhovnome sudu.

30. Dana 22. studenoga 2005. Vrhovni sud Republike Hrvatske odbio je podnositeljev zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude. Mjerodavni dijelovi te presude glase kako slijedi:

"... osuđenik osobno ... tvrdi da se presuda temelji na nezakonitom dokazu, kojim smatra zapisnik o pretrazi stana i da je tijekom postupka povrijeđeno pravo obrane time što mu sud nije omogućio uvid u spise prije iznošenja obrane.

...

Iz zapisnika o pretrazi stana i drugih prostorija proizlazi da je pretraga obavljena na temelju naloga Županijskog suda u Varaždinu br. Kir 75/04-2, od 20. veljače 2004. godine, da su toj radnji prisustvovala dva svjedoka, koji su na početku pretrage upozoreni da paze kako se ta radnja obavlja, te da imaju pravo prije potpisivanja zapisnika staviti svoje prigovore ako smatraju da sadržaj zapisnika nije točan. Pretrazi stana bio je prisutan i optuženik. Svi su oni potpisali zapisnik koji im je pročitano, navodeći pritom da nemaju primjedaba i da se slažu sa sadržajem zapisnika.

Takav je zapisnik zakonit dokaz, jer iz njega proizlazi da je pretraga izvršena u skladu s odredbama čl. 213. i 214. ZKP.

Tvrđnja optuženika da svjedoci nisu bili stalno prisutni pretrazi prigovor je utvrđenom stanju, što ne može biti razlogom za podnošenje ovog izvanrednog pravnog lijeka.

Samo ako se prilikom odlučivanja o zahtjevu koji je podnesen iz razloga navedenih u čl. 427. ZKP pojavi sumnja u istinitost odlučnih činjenica sud može to uzeti u obzir. U konkretnom slučaju, s obzirom na sadržaj zapisnika o pretrazi stana i drugih prostorija ovo vijeće ne nalazi razloga za sumnju da pretraga nije provedena u skladu s odredbama čl. 213. i 214. ZKP.

Prema odredbi čl. 427. toč. 3. ZKP zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude može se podnijeti i u slučaju povrede prava okrivljenika na obranu na glavnoj raspravi.

Na glavnoj raspravi koja je održana 1. travnja 2005. godine i na kojoj je donesena i objavljena prvostupanijska presuda nije povrijeđeno pravo obrane optuženika. Iz zapisnika o glavnoj raspravi proizlazi da je rasprava počela iznova čitanjem optužnog prijedloga od strane zamjenice državnog odvjetnika. Optuženik je upozoren u smislu čl. 320. st. 2. i 4. ZKP između ostalog da može uzeti branitelja, a on je izjavio da neće koristiti to pravo i da svoju obranu neće niti iznijeti, te se je branio šutnjom.

Nikakve prigovore postupcima suda optuženik nije iznosio, niti je tražio odgodu glavne rasprave radi pripremanja obrane.

Njegova tvrdnja da mu sud ranije nije omogućio uvid u spis, kada se nalazio u pritvoru irelevantne su za ocjenu osnovanosti njegovog zahtjeva s obzirom da je na glavnoj raspravi upoznat sa svim svojim pravima, nakon čega je izjavio da ne želi dati svoju obranu.

..."

31. U odgovoru na još jedan zahtjev za uvid u spis predmeta, što ga je podnositelj zahtjeva podnio 23. siječnja 2006., predsjednica Općinskog suda u Prelogu obavijestila je podnositelja zahtjeva da mu se zahtjev ne može usvojiti jer je spis predmeta dostavljen Općinskom sudu u Varaždinu.

32. Ustavnu tužbu, koju je podnositelj zahtjeva potom podnio, Ustavni sud Republike Hrvatske proglasio je nedopuštenom 23. veljače 2006. iz razloga što se pobijana odluka, to jest presuda Vrhovnog suda od 22. studenoga 2005., ne odnosi na meritum predmeta. Mjerodavni dio te odluke glasi:

"Sukladno ... [članku 62. Zakona o Ustavnom sudu], samo ona odluka kojom je nadležni sud meritorno odlučio o biti stvari, odnosno o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela podnositelja, jest pojedinačni akt u smislu članka 62. stavka 1. Ustavnog zakona u povodu kojeg je Ustavni sud Republike Hrvatske, u postupku pokrenutom ustavnom tužbom, nadležan štititi ljudska prava i temeljne slobode podnositelja, zajamčene Ustavom Republike Hrvatske.

U ustavnosudskom postupku utvrđeno je da je osporavana presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: Kr-83/05 od 22. studenoga 2005. godine, ne predstavlja pojedinačni akt u smislu članka 62. stavka 1. Ustavnog zakona, protiv kojega bi Ustavni sud bio nadležan pružiti ustavnosudsku zaštitu podnositelju."

Uvjeti boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru

33. Iz medicinske dokumentacije koju su dostavila stranke proizlazi da je podnositelju zahtjeva dijagnosticiran PTSP i poremećaj ličnosti.

Boravak podnositelja zahtjeva u Zatvoru u Varaždinu

34. Podnositelj zahtjeva uhićen je 23. veljače 2004. u 22.00 sata, a pušten je 24. veljače 2004. u 18.00 sati. Ponovno je uhićen 2. ožujka 2004. i pritvoren u Zatvoru u Varaždinu. Što se tiče tog zatvora, podnositelj zahtjeva navodi da su ćelije bile prenapučene, da je bio smješten u ćeliju s pušačima, te da mu je bilo dopušteno provesti samo petnaest do dvadeset minuta dnevno na svježem zraku. Dana 11. lipnja 2004. podnositelj zahtjeva premješten je u Bolnicu za osobe lišene slobode u Zagrebu povodom prigovora o trpljenju koje podnosi zbog smještaja u ćeliji s pušačima. Iz otpusnog pisma od 15. lipnja 2004. vidljivo je da mu nije utvrđena plućna bolest. Podnositelj zahtjeva vraćen je u Zatvor u Varaždinu.

35. U pritužbi od 7. srpnja 2004., upućenoj Upravi za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa, podnositelj zahtjeva žalio se na smještaj u ćeliji s pušačima. U dopisu uprave Zatvora u Varaždinu od 12. srpnja 2007., upućenom Upravi za zatvorski sustav, objašnjeno je da zbog prenapučenosti u tom zatvoru podnositelja zahtjeva nije moguće smjestiti u sobu u kojoj su samo nepušači. Ta je informacija podnositelju zahtjeva proslijeđena putem dopisa Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa od 16. srpnja 2004.

36. U svojoj pritužbi od 12. listopada 2004., upućenoj Županijskom sudu u Varaždinu, podnositelj zahtjeva žalio se između ostalog na uvjete boravka u pritvoru, a osobito na to da je smješten u ćeliju s pušačima i da mu je samo petnaest do dvadeset minuta dnevno dopušteno boraviti na svježem zraku. Na pritužbe podnositelja zahtjeva nije odgovoreno.

37. U listopadu 2004. podnositelj zahtjeva pušten je na slobodu.

38. Podnositelj zahtjeva još je jednom pritvoren u siječnju 2005. Tada je sproveden u Zatvor u Varaždinu gdje je boravio do 30. ožujka 2005. kad je pušten na slobodu.

39. Dana 1. travnja 2005., nakon što ga je Općinski sud u Prelogu proglasio krivim, podnositelj zahtjeva uhićen je i ponovno sproveden u Zatvor u Varaždinu. Smješten je u ćeliju br. 15 površine 10.26 četvornih metara, zajedno s još jednim zatvorenikom, nepušačem.

40. Dana 1. svibnja 2005. podnositelj zahtjeva pravio je nered u svojoj ćeliji tako što je lupao stolicama i krevetom i verbalno vrijeđao osoblje zatvora. Izveden je iz svoje ćelije i vezan u posebnoj ćeliji. O toj mjeri i njenome točnom trajanju nema pisanoga zapisa.

41. Tijekom šetnje na svježem zraku dana 13. svibnja 2005. zatvorski je čuvar spriječio podnositelja zahtjeva u pokušaju da udari jednog drugog zatvorenika. Podnositelj zahtjeva vezan je u posebnoj ćeliji, ali je vraćen u svoju ćeliju istoga dana. O toj mjeri i njenome točnom trajanju nema pisanoga zapisa. Istoga je dana podnositelj zahtjeva pokušao napasti zatvorskog čuvara. Zbog toga je vezan za svoj krevet. O toj mjeri i njenome točnom trajanju nema pisanoga zapisa. Nadalje, podnositelj zahtjeva istog je dana premješten u Bolnicu za osobe lišene slobode u Zagrebu. Mjerodavni dio otpusnog pisma od 25. svibnja 2005. glasi kako slijedi:

"Pacijent je doveden iz Zatvora u Varaždinu u reaktivnom pogoršanju psihičkog stanja. Kod prijema je bio agitiran, bez manifestnih simptoma psihotičnosti ni suicidalnosti. Naveo je da odbija hranu od 12.5.

... Odbijao je hranu do 23.5., uzimao je tekućinu i vitaminske tablete, ostalu terapiju nije dobivao. Dobrog je općeg stanja ... Elementi PTSP. Depresivno-paranoidni sindrom. Histrionična osobnost. ...

... uz preporuku terapije: Apaurin ..., kontrolnih psihijatrijskih pregleda, te pojačanog angažmana službe tretmana."

42. Vraćen je u Zatvor u Varaždinu u istu ćeliju. Iz njegovog zdravstvenog kartona vidljivo je da je u razdoblju od 12. do 23. svibnja 2005. odbijao hranu, ali je uzimao tekućinu i vitaminske tablete.

43. Dana 8. lipnja 2005., nakon incidenta u kojem je počeo razbijati inventar u svojoj ćeliji, podnositelj zahtjeva poslan je zatvorskom liječniku. Međutim, verbalno je vrijeđao liječnika i medicinsko osoblje, pa je vezan u ćeliji br. 16. O toj mjeri i njenome točnom trajanju nema pisanoga zapisa.

Boravak podnositelja zahtjeva u Zatvoru u Zagrebu od 13. lipnja do 6. srpnja 2005.

44. Dana 13. lipnja 2005. podnositelj zahtjeva premješten je u Zatvor u Zagrebu, gdje je smješten na Odjel za dijagnostiku i programiranje. Izvješće o općem pregledu podnositelja zahtjeva u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

"...

DIJAGNOSTIČKI PODACI

Na testovima intelektualnih sposobnosti postiže iznadprosječne rezultate. Tijekom razgovora adekvatno surađuje, ispričava se jer je "morao štrajkati glađu" kako bi ostvario svoja prava. Aktualno je povišeno anksiozan i osjetljiv, sve ga pogađa. Na planu ličnosti uočava se impulzivnost i emocionalna nestabilnost. Lako gubi kontrolu nad vlastitim ponašanjem i počinje djelovati emocionalno impulzivno i neadekvatno. Evidentan je pad tolerancije na frustracije, što dovodi do razdražljivosti i naglašene preosjetljivosti. Visoko je povišena sklonost agresivnom reagiranju uz znatno oslabljeni kapacitet održavanja samokontrole i samozaštite, zbog čega je sklon poduzimanju rizičnih aktivnosti. Nema uvida u svoje motive i osjećaje, nekritičan je. Vjerojatnost kriminalnog povrata je znatna.

...

OCJENA RADNE SPOSOBNOSTI

Sposoban za sve poslove bez ograničenja.

PRIJEDLOG POJEDINAČNOG PROGRAMA IZVRŠAVANJA KAZNE ZATVORA

Kaznu treba nastaviti izdržavati u zatvorenim uvjetima. Očekuje se da će biti [...] ekscenog ponašanja (sukobi, neposluh, odbijanje uzimanja hrane ...). Radno ga se može rasporediti na poslovima prema potrebama ustanove. Kontrola psihijatra po potrebi.

PRIJEDLOG KAZNIONICE, ODNOSNO ZATVORA GDJE ĆE SE NASTAVITI IZVRŠAVANJE KAZNE ZATVORA

Kaznionica u Lepoglavi."

45. Mjerodavni dio podnositeljevog zdravstvenog kartona za vrijeme boravka u Zatvoru u Zagrebu glasi kako slijedi:

"13. lipnja 2005. ...

U 5. mj. 2005. god. liječen na psihijatrijskom odjelu Zatvorske bolnice. Lijekovi. Apaurin ... Aktualno agitiran, žali se na bolove u lijevom dijelu prsišta ...

Terapija: Apaurin ..., Fluzepan ...

..."

46. Dana 6. srpnja 2005. podnositelj zahtjeva premješten je u Kaznionicu u Lepoglavi.

Boravak podnositelja zahtjeva u Kaznionici u Lepoglavi od 6. srpnja 2005. do 14. listopada 2006.

47. U razdoblju od srpnja do rujna 2005. podnositelj zahtjeva bio je smješten u ćeliji br. 5 površine 9,12 četvornih metara, zajedno s još tri zatvorenika. Uz spavaonicu se nalazio sanitarni čvor površine 2,15 četvornih metara koji su isključivo koristili zatvorenici iz te ćelije. U razdoblju od rujna do prosinca 2005. podnositelj zahtjeva bio je smješten u ćeliji br. 9. površine 9,82 četvorna metra, zajedno s još tri zatvorenika. Imao je mogućnost korištenja kupaonice i sanitarnog čvora površine 20,9 četvornih metara.

48. Dana 1. rujna 2005. podnositelj zahtjeva podnio je pritužbu sucu izvršenja Županijskog suda u Varaždinu žaleći se na uvjete u Kaznionici u Lepoglavi. Objasnio je da ga stalno smještaju u ćelije s pušačima i da je boravio u uvjetima prenapučenosti. Žalio se uz to i da ne dobiva nikakvu terapiju za svoje psihičke tegobe, osobito PTSP, te da uopće nije psihijatrijski liječen. Žalio se na to da je pregled liječnika koji ga je došao pregledati 8. srpnja 2005. radi utvrđivanja sposobnosti za rad u zatvoru trajao dvije minute. U dopisu od 11. listopada 2005. sudac je utvrdio da je podnositelju zahtjeva dopušteno koristiti neke osobne predmete, da se žalio zbog smještaja u pušačku ćeliju, da dobiva odgovarajuću medicinsku skrb i da je štrajkao glađu od 2. do 14. rujna 2005.

49. Iako je po dolasku podnositelj zahtjeva raspoređen u neradnu skupinu, naknadno ga se nekoliko puta pokušalo uključiti u radne aktivnosti. Mjesec dana, počevši od 28. listopada 2005., podnositelj zahtjeva radio je u skladištu. Budući da se njegov rad pokazao nezadovoljavajućim, 30. studenoga 2005. ponuđen mu je rad u terapijskoj radionici i smještaj u nepušačku ćeliju. Međutim, podnositelj zahtjeva odbio je tu ponudu.

50. Dana 2. prosinca 2005. podnositelj zahtjeva smješten je na Odjel pojačanog nadzora na razdoblje od tri mjeseca.

51. U razdoblju od 7. do 20. prosinca 2005. podnositelj zahtjeva štrajkao je glađu. Nakon toga vraćen je na posao u skladište.

52. Dana 7. prosinca 2005. podnositelj zahtjeva ponovno je podnio pritužbu sucu izvršenja Županijskog suda u Varaždinu zbog uvjeta u zatvoru. U izvješću Kaznionice u Lepoglavi od 13. prosinca 2005. između ostalog se navodi da je podnositelj zahtjeva uključen u program liječenja za oboljele od PTSP-a, ali ne navode se nikakve dodatne pojedinosti. Nadležni sudac nije odgovorio na podnositeljeve pritužbe.

53. Neutvrđenog je datuma podnositelj zahtjeva podnio pritužbu Ministarstvu pravosuđa žaleći se na uvjete u zatvoru, a posebno na pomanjkanje odgovarajućeg liječenja. Dana 2. veljače 2006. Ministarstvo je od uprave Kaznionice u Lepoglavi zatražilo da podnese izvješće o tome. Izvješće od 24. veljače 2006. u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

"Dolaskom u kaznionicu, zatvorenik je programom izvršavanja kazne raspoređen u neradnu skupinu, uključen u slobodne aktivnosti, u program rada s osobama koje boluju od PTSP-a, te u program osposobljavanja za operatera na osobnom računalu. ...

Liječnik kaznionice ... do sada je 23 puta primio zatvorenika na pregled i savjetovanje, a u dva je navrata pregledan od strane psihijatra. Dijagnosticiran je depresivno-paranoidni sindrom, elementi PTSP-a i nizak prag tolerancije na frustracije. Redovito prima terapiju za spavanje i smirenje (Apaurin i Cerson) ..."

U njemu se navodi i da je podnositelj zahtjeva neko vrijeme radio, ali je prestao zbog određenih sukoba. Podnositelj zahtjeva poslao je svoj odgovor na izvješće u kojemu je izjavio da je kod psihijatra bio zapravo tri ili četiri puta, ali da je to svaki put bilo na njegovo inzistiranje unatoč tome što je u otpusnome pismu Bolnice za osobe lišene slobode iz Zagreba od 25. svibnja 2005. zatraženo da bude pod redovnim psihijatrijskim nadzorom. Uz to je ustvrdio da nije mogao sudjelovati na grupnim terapijama za oboljele od PTSP-a jer nije imao pristup informacijama o vremenu održavanja tih terapija. Nikakva odluka nije donesena po podnositeljevoj pritužbi.

54. U travnju i svibnju 2006. podnositelj zahtjeva imao je određeni broj verbalnih sukoba s ostalim zatvorenicima koji su kulminirali 10. svibnja 2006. kad se potukao s jednim zatvorenikom. Podnositelj zahtjeva premješten je na Odjel pojačanog nadzora, zbog čega je prestao uzimati hranu. Odbio je i podvrgnuti se psihijatrijskom pregledu zakazanom za 11. svibnja 2006.

55. U žalbi od 16. svibnja 2006. protiv odluke Kaznionice u Lepoglavi o njegovom upućivanju na Odjel pojačanog nadzora, podnesenoj sucu izvršenja Županijskog suda u Varaždinu, podnositelj zahtjeva između ostalog se žalio na to da ne prima redovito propisanu farmakoterapiju. Naveo je i da ga je 8. svibnja 2006. napao zatvorenik s kojim je dijelio ćeliju, koji ga je navodno pokušao zadaviti. Podnositelj zahtjeva uz to se požalio i da je bio prisiljen dijeliti ćeliju s tim zatvorenikom iako se potužio zatvorskim službama da mu je taj zatvorenik naknadno prijetio i da mu je bilo dopušteno u ćeliji držati nož. Podnositelj zahtjeva također je naveo da mu je 9. svibnja 2006. uskraćena propisana farmakoterapija, zbog čega je od jednoga čuvara zatražio da ga odvede u ambulantu. Čuvar je, međutim, to odbio učiniti i zaprijetio je da će ga udariti, nakon čega je podnositelj zahtjeva izvršio samoozljeđivanje porezavši se po venama, pa je potom odveden u ambulantu koja se nalazi unutar kaznionice. Podnositelj zahtjeva uz to je naveo i da ga je 10. svibnja 2006. za vrijeme doručka napao jedan zatvorenik koji ga je ugrizao za prst. U izvješću od 26. svibnja 2006., upućenom sucu izvršenja, uprava Kaznionice u Lepoglavi izjavila je da se podnositelj već duže vrijeme ne pridržava Kućnoga reda. Priloženo je izvješće o incidentu od 10. svibnja 2006. U tom je izvješću navedeno da je 10. svibnja 2006. podnositelj zahtjeva za vrijeme doručka bacio tanjur na zatvorenika M.B., koji je prao suđe, nakon čega je M.B. nasrnuo na

podnositelja zahtjeva i ugrizao ga za prst. Podnositelj zahtjeva odveden je u ambulantu, a M.B. nije imao nikakvih ozljeda. U izvješću nije bilo riječi niti o jednom od incidenata koje je podnositelj zahtjeva opisao. Nadležni sudac nije odgovorio na pritužbu podnositelja zahtjeva.

56. Dana 30. svibnja 2006. podnositelj zahtjeva pismeno se obratio pučkome pravobranitelju. Dopisom od 6. lipnja 2006. upućenim ravnatelju Uprave za zatvorski sustav, zamjenik pučkog pravobranitelja ponovio je podnositeljeve navode da su ga u dva navrata, početkom svibnja, napali drugi zatvorenici te da protiv počinitelja nisu poduzete nikakve mjere, kao i navode da podnositelj zahtjeva, iako boluje od PTSP-a, ne prima nikakvu terapiju više od mjesec dana i da je smješten u ćeliju s pušačima.

57. Od 30. svibnja do 21. lipnja 2006. podnositelj zahtjeva boravio je u Bolnici za osobe lišene slobode u Zagrebu. Mjerodavni dio otpusnog pisma od 21. lipnja 2006. glasi kako slijedi:

"Bolesnik zaprimljen zbog štrajka glađu kojeg je započeo 10.5.2006., nezadovoljan postupkom prema njemu u Kaznionici.

...

Tijekom hospitalizacije prvih dana bolesnik odbija hranu, hostilan, manipulativan, tijekom razgovora sa psihijatrom u više navrata zahtijeva rješavanje svojih problema vezanih uz smještaj u Kaznionici, nespreman na korekciju svojega ponašanja.

...

Bolesnik je na odjelu počeo uzimati hranu. Otpušta se u djelomično poboljšanom stanju ..."

58. U razdoblju koje je proveo u Kaznionici u Lepoglavi u svibnju i lipnju 2006., podnositelj zahtjeva bio je smješten u ćeliji br. 4 površine 10,13 četvornih metara zajedno s još jednim zatvorenikom, s kojim je dijelio i pripadajući sanitarni čvor površine 1,79 četvornih metara. Od lipnja do rujna 2006. podnositelj zahtjeva bio je smješten u ćeliji br. 1 površine 13,72 četvorna metra zajedno s još tri zatvorenika s kojima je također dijelio pripadajući sanitarni čvor površine 2,3 četvorna metra. Tijekom tog razdoblja podnositelj zahtjeva u dva je navrata po jedan dan proveo u samici, u ćeliji (br. 13) površine 8,97 četvornih metara.

59. Dana 1. kolovoza 2006. podnositelj zahtjeva ponovno je podnio pritužbu sucu izvršenja Županijskog suda u Varaždinu žaleći se na smještaj u ćeliji s pušačima. Dopisom od 11. rujna 2006. sudac je odgovorio da će se razmotriti podnositeljev premještaj u drugi zatvor.

60. Dana 18. rujna 2006. dogodio se incident u kojemu je došlo do uporabe sile protiv podnositelja zahtjeva. Dva čuvara koja su bila uključena u taj incident istoga su dana dali usmene iskaze voditelju Odjela osiguranja u zatvoru. Ti iskazi i nekoliko pisanih izvješća osoblja Kaznionice u

Lepoglavi od 18. i 19. rujna 2006., podnesenih upravitelju kaznionice, podudaraju se u tome da je 18. rujna 2006. u 12.50 sati podnositelj zahtjeva počeo vikati na neke od njih i zatražio da ga odmah odvedu kod zatvorskog liječnika. Jedan od zatvorskih čuvara zamolio ga je da pričeka jer je kod liječnika bio jedan drugi zatvorenik, ali on je nastavio vikati i udarati po zidovima i metalnim rešetkama. Nije se obazirao na upozorenja da se smiri, a potom je uzeo stolicu i bacio je u smjeru zatvorskih čuvara, te je nastavio bacati predmete. Došao je još jedan čuvar nakon čega je jedan od čuvara podnositelja zahtjeva uhvatio za lijevu ruku, a drugi za desnu, te su mu savili ruke iza leđa i stavili lisice. Podnositelj zahtjeva nastavio je vikati i prijetiti, pa je odveden u posebnu ćeliju u kojoj je vezan. Odbio je i da ga pregleda zatvorski liječnik.

61. Nakon tih izvješća, Vlada je ustvrdila da je podnositelj zahtjeva odbio pregled zatvorskoga liječnika i da je odbio dati izjavu o incidentu. Voditelj Odjela osiguranja odvojeno je saslušao dva čuvara koja su bila uključena u incident. Podnositelj zahtjeva odbijao je otići kod zatvorskog liječnika i sljedeća dva dana. Jedan od čuvara sastavio je izvješće o tome da je podnositelj zahtjeva odbio otići kod zatvorskog liječnika 19. i 20. rujna 2006.

62. U razdoblju od 20. do 29. rujna 2006. podnositelj zahtjeva bio je smješten u Bolnici za osobe lišene slobode u Zagrebu. Mjerodavni dio otpusnog pisma od 27. rujna 2006. glasi kako slijedi:

"Bolesnik je zaprimljen zbog prijetnji suicidom.

... Anamnestički se dobije podatak o nezadovoljstvu postupkom prema bolesniku u kaznionici.

Tijekom hospitalizacije na odjelu je miran, nije suicidalan niti produktivan. Odbija uzimati hranu kako bi ishodio što skorije rješavanje svojih paramedicinskih problema. Sebe ne smatra bolesnim. Inzistira na otpustu.

...

Kako bolesnik nije vitalno ugrožen, produktivan, negira suicid, otpušta se i preporuča se smjestiti ga na ambulantni odjel."

63. U međuvremenu, to jest 25. rujna 2006., podnositelj zahtjeva ponovno je podnio pritužbu sucu izvršenja Županijskog suda u Varaždinu u kojoj se žalio na smještaj u ćeliji s pušačima. Osvrnuo se i na incident od 18. rujna 2006. tvrdeći da je bio pretučen tijekom boravka samici i da je ignoriran njegov zahtjev za posjet zatvorskome liječniku. Dana 6. listopada 2006. sudac je upitao upravu Kaznionice u Lepoglavi je li moguće podnositelja zahtjeva premjestiti u neku drugu kaznenu ustanovu. Podnositeljevi navodi o napadu od 18. rujna 2006. ignorirani su.

64. U razdobljima kad nije radio, podnositelj zahtjeva imao je sljedeći dnevni raspored:

7.00 – 7.30	ustajanje, osobna higijena, čišćenje prostorija
7.30 – 7.45	podjela terapije
7.45 – 8.15	doručak
8.15 – 9.45	boravak na svježem zraku, boravak u sobama ili TV boravku, telefoniranje
11.30 – 11.45	terapija
11.45 – 12.15	ručak
12.15 – 14.00	boravak na svježem zraku, sportske aktivnosti
14.00 – 15.00	odlazak na odjel, kupanje, higijena
15.00 – 17.00	boravak u sobi ili TV boravku, telefoniranje
17.00 – 17.15	podjela terapije
17.15 – 17.45	večera
17.45 – 19.00	boravak u sobi ili TV boravku
19.00	utvrđivanje brojčanog stanja zatvorenika
19.00 – 19.30	čišćenje hodnika, stepeništa, sanitarnih prostorija i iznošenje smeća
20.00	mogućnost odlaska u sobe
21.00	gašenje svjetla
22.45	završetak praćenja TV programa

65. U razdoblju kad je podnositelj zahtjeva radio, dnevni mu je raspored bio sljedeći:

6.00 – 6.30	ustajanje, osobna higijena, čišćenje prostorija, podjela terapije
6.30 – 6.50	doručak
6.50 – 7.00	odlazak na rad
7.00 – 15.00	boravak na radu (odmor za gablec od 10.00 – 10.30)
15.00 – 17.15	ručak, boravak na svježem zraku, mogućnost boravka u sobi ili TV boravku, kupanje, telefoniranje
17.30 – 18.00	podjela terapije, osobna higijena
19.00	utvrđivanje brojčanog stanja zatvorenika
19.00	mogućnost praćenja TV programa
20.00	mogućnost odlaska u sobe
21.00	gašenje svjetla
22.45	završetak praćenja TV programa

66. Tijekom podnositeljevog boravka na Odjelu pojačanog nadzora, dnevni mu je raspored bio sljedeći:

6.00 – 8.00	ustajanje, osobna higijena, čišćenje prostorija
8.00 – 8.15	podjela terapije
8.15 – 8.45	doručak
8.45 – 9.00	osobna higijena
9.00 – 11.00	boravak na svježem zraku jedne skupine, dok druga za to vrijeme ostaje u TV boravku

11.00 – 11.45	osobna higijena skupine koja je boravila na svježem zraku
11.45 – 12.00	podjela terapije
12.00 – 12.30	ručak
13.00 – 14.00	osobna higijena
13.00 – 14.00	boravak u sobama
14.00 – 16.00	boravak na svježem zraku jedne skupina, dok druga za to vrijeme ostaje u TV boravku
16.00 – 17.00	osobna higijena skupine koja je boravila na svježem zraku
17.00 – 17.45	boravak u sobama
18.00 – 18.30	večera
18.30 – 19.00	osobna higijena
19.00	utvrđivanje brojčanog stanja zatvorenika
19.00 – 19.30	čišćenje hodnika, stepeništa, sanitarnih prostorija i iznošenje smeća
20.00	mogućnost odlaska u sobe
21.00	gašenje svjetla
22.45	završetak praćenja TV programa

67. Vlada je ustvrdila da je po svome dolasku u Kaznionicu u Lepoglavi podnositelj zahtjeva bio uključen u program za zatvorenike oboljele od PTSP-a te da je uz to bio pod stalnim nadzorom psihijatra. Kasnije mu je, zbog neprilagođenog ponašanja i sukoba s ostalim zatvorenicima, bila ponuđena mogućnost da se uključi u jednu drugu terapijsku radionicu, što je on odbio. Vlada, međutim, nije navela datume skupnih i pojedinačnih terapija u kojima je podnositelj zahtjeva sudjelovao.

68. Vlada je dostavila terapijski program za zatvorenike oboljele od PTSP-a koji se provodi u Kaznionici u Lepoglavi. Program je uključivao jednosatne tjedne sastanke triju manjih skupina (od pet do dvanaest osoba) čiji su se članovi sami sastajali kako bi razgovarali o svojim problemima. Svaku je skupinu vodio jedan od članova zatvorskog osoblja. Kvalifikacije ili struka tih osoba nisu navedeni, niti je navedeno jesu li oni sudjelovali na sastancima skupina ili nisu. Terapeuti su se jednom na mjesec sastajali s dvoje psihijatara unutar i izvan zatvorske ambulante, te jednom na mjesec u zatvoru. Sudjelovanje u terapijskim skupinama bilo je dobrovoljno.

69. Mjerodavni dio podnositeljevog zdravstvenog kartona koji se odnosi na njegov boravak u Kaznionici u Lepoglavi glasi kako slijedi:

"1. rujna 2005.

Pregled psihijatra u ambulanti Kaznionice u Lepoglavi. U vrijeme pregleda u ambulanti nije psihotičan niti suicidalan, verbalizira da tjedan dana ne jede hranu. Moli izmještaj [...] u nepušačku sobu. Moli terapiju za glavobolju i spavanje.

Terapija: Fortevit ..., Apaurin ..., Fluzepan

...

7. prosinca 2005.

Psijatrijski pregled, nalaz: prisvjestan, orijentiran, bez znakova psihoze, nije suicidalan. Izrazito napet, vrlo niskog praga tolerancije na frustracije.

...

20. travnja 2006.

Bio je kod psihijatra u ambulanti Kaznionice u Lepoglavi.

Terapija: Apaurin ..., Sanval ...

Štrajk glađu.

...

10. svibnja 2006.

Navodno naguravajući se s drugim zatvorenikom zadobio navodno ugriz u [...] kažiprsta.

D[ija]g[noza]: Vulnus morsum? [ugrizna ozljeda]? Indicis m.l.sin. [tragovi na srednjem lijevom prstu], Regio ph. medialis [središnja zona]

Navodno će štrajkati glađu.

...

20. srpnja 2006.

Pregled kod psihijatra: nije psihotičan niti suicidalan, anksiozan, napet, smanjena tolerancija. Navodno zabrinut, traži bolničko liječenje koje nije indicirano.

...

20. srpnja 2006.

Napisana je uputnica za bolničko liječenje, ali je odbio ići u Zatvorsku bolnicu.

...

Došao je ponovno u ambulantu u 17.40 sati, revoltiran, želi ići danas u bolnicu, iako je u 14.00 sati odbio ići u bolnicu. U ambulanti izvadio žilet i porezao sa par plitkih reznih rana po lijevoj podlaktici ...

Prijeti i dalje samopovredama ako ga danas ne pošaljemo u Zatvorsku bolnicu. Upućen je u Zatvorsku bolnicu, ali nije bilo mjesta ...

21. srpnja 2006.

Upućen u Zatvorsku bolnicu.

24. srpnja 2006.

Nalaz iz Zatvorske bolnice od 21. srpnja 2007.: ... "više, prijeti da će tući druge pacijente, traži smještaj u sobu u kojoj nitko neće zapaliti cigaretu [...], prijeti osoblju, u bolnici je sada samo jedan slobodan krevet i nema sobe isključivo za nepušače. Neće ostati u bolnici jer ne može dobiti željeni smještaj ... Apaurin ... intram. odbija primiti. Vrlo neugodan, ucjenjuje, prijeti. Kako nema znakova vitalne ugroženosti, a pacijent odbija ponuđenu pomoć, vraća se u matičnu ustanovu na skrb tretmana.

Počeo uzimati hranu da ga se ne izmješta s 8. odjela ...

...

18. rujna 2006.

... nalazi se na odvajanju, vezan lisicama za krevet. Anksiozan, verbalno agresivan, nezadovoljan postupkom vezivanja, lupa lisicama po krevetu i traži da ga se oslobodi lisica. Nije psihotičan niti suicidalan. ... Nije bilo moguće pristupiti pregledu jer je jako nemiran i lupa lisicama po krevetu, tako da je nemoguće pristupiti i samom zatvoreniku do kreveta.

5. listopada 2006.

Odbio ići psihijatru.

..."

70. Dana 14. listopada 2006. podnositelj zahtjeva premješten je u Zatvor u Gospiću.

Boravak podnositelja zahtjeva u Zatvoru u Gospiću od 14. listopada 2006. do 6. siječnja 2007.

71. Podnositelj zahtjeva je s još jednim zatvorenikom bio smješten u ćeliju površine 13,13 četvornih metara s pripadajućim sanitarnim čvorom površine 3,2 četvorna metra. Ćelija je bila opremljena dvama krevetima, dvama ormarima, stolom i dvjema stolicama. Podnositelj zahtjeva imao je pristup kupaonici cijeloga dana. Podnositelj zahtjeva nije radio.

72. Tijekom boravka u ovome zatvoru podnositelj zahtjeva nije radio i nije mu liječen PTSP. Dnevni mu je raspored bio sljedeći:

6.30	ustajanje
6.30 – 7.00	osobna higijena
7.00 – 7.30	doručak
7.30 – 8.30	mogućnost posjeta liječniku
Jedan sat od 8.30 do 13.00 – boravak na svježem zraku	
13.00 – 13.30	ručak
Jedan sat od 13.30 do 15.00 – boravak u sportskoj dvorani	
15.00 – 18.00	dnevni odmor, jedan sat boravka na svježem zraku

18.00 – 18.30	večera
18.30 – 20.00	slobodne aktivnosti
20.00 – 22.00	praćenje TV programa ili čitanje
22.00	povečerje

73. Dana 6. studenoga 2006. podnositelj zahtjeva podnio je ravnatelju Uprave za zatvorski sustav pritužbu o uvjetima u zatvoru. Odgovoreno mu je dopisom od 30. studenoga 2006. u kojemu je navedeno da se prema njemu postupalo humano, profesionalno i u skladu sa zakonskim normama.

74. Dana 6. siječnja 2007. podnositelj zahtjeva premješten je u Zatvor u Puli.

Boravak podnositelja zahtjeva u Zatvoru u Puli od 6. siječnja do 5. studenoga 2007.

75. Na početku je s još jednim zatvorenikom, nepušačem, bio smješten u ćeliju površine 10,2 četvorna metra, opremljenu dvama krevetima, dvama ormarima, stolom i dvjema stolicama, s pripadajućim sanitarnim čvorom površine 3,98 četvornih metara. Ćelija je bila grijana radijatorom. Podnositelj zahtjeva nije radio, imao je mogućnost boravka na svježem zraku svaki dan od podne do 14.00 sati, a potom ponovno od 18.30 do 20.30 sati. U slobodno vrijeme podnositelj zahtjeva bio je uključen u rad informatičke skupine.

76. Dana 21. siječnja 2007. dogodio se incident u kojemu je došlo do uporabe sile protiv podnositelja zahtjeva. Prema navodima Vlade, u 20.00 sati dvojica zatvorskih čuvara, E.L. i I.O., dijelili su terapiju zatvorenicima u njihovim ćelijama. Podnositelj zahtjeva odbio je uzeti prepisani lijek. U 22.00 sata uzeo je prepisani lijek, ali je zatražio i lijek koji je odbio uzeti u 20.00 sati. Taj mu je zahtjev odbijen. Nakon što su dežurni čuvari napustili ćeliju, podnositelj zahtjeva počeo je vikati i lupati. Čuvari su se vratili, nakon čega je podnositelj zahtjeva jednoga od njih pokušao udariti nogom. Čuvari su podnositelja zahtjeva dohvatili, poplegli na pod i liscama mu vezali ruke iza leđa. Podnositelj zahtjeva nastavio je pružati otpor, udarati i vikati. Došla su još dva čuvara, pa je podnositelj zahtjeva vezan u posebnoj ćeliji. Jedan od čuvara primijetio je oguljotinu u blizini podnositeljevog desnog oka i upitao ga želi li otići kod zatvorskog liječnika, što je podnositelj zahtjeva odbio, zahtijevajući pregled psihijatra. Odbio je potpisati i izvješće o incidentu i izjavu da ne želi otići kod zatvorskog liječnika.

77. Istoga dana, dežurni čuvar N.B. sastavio je izvješće o incidentu, koje je podneseno voditelju Odjela osiguranja. Čuvari E.I. i I.O. također su sastavili izvješća o incidentu. Dana 24. siječnja E.I. i I.O. dali su usmene iskaze nadležnom službeniku.

78. Neutvrđenog se datuma podnositelj zahtjeva pismeno obratio Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, koje je njegovu pritužbu o uvjetima u Zatvoru u Puli proslijedilo ravnatelju Uprave za zatvorski sustav dana 26. siječnja 2007. Na tu pritužbu nije odgovoreno.

79. Dana 8. veljače 2007. podnositelj zahtjeva premješten je u jednokrevetnu ćeliju površine 8,73 četvorna metra s pripadajućim sanitarnim čvorom. Prema navodima Vlade, ćelija je imala prozor površine 0,9 četvornih metara i bila je grijana radijatorom. Podnositelj zahtjeva dobio je i televizijski prijemnik. Na zahtjev je mogao koristiti zajedničku kupaonicu.

80. Dana 17. veljače 2007. dogodio se još jedan incident. Podnositelj zahtjeva naveo je da je smješten u samicu i da ga je jedan od čuvara nekoliko puta udario u lijevu stranu prsnoga koša.

81. Dana 21. i 22. veljače podnositelja zahtjeva pregledao je liječnik. Mjerodavni dio liječničkog nalaza glasi kako slijedi:

"21. veljače 2007.

Žali se na bol u lijevom hemitoraxu, ne isključuje traumu. Ne nađem vanjskih znakova traume niti krvnih podljeva. Kod disanja šteti lijevu stranu, bolnost na palpaciju lijevih gornjih rebara. Upućen na rendgen.

22. veljače 2007.

Bolovi u predjelu lijevih rebara. Nalaz rendgena [...] pokazuje da nema znakova traume rebara niti promjena na plućima. Alergiju na lijekove negira."

82. Dana 26. veljače 2007. podnositelja zahtjeva saslušao je sudac izvršenja Županijskog suda u Puli. Izjavio je da su 21. siječnja 2007. oko 20.00 sati dva zatvorska čuvara, I.O. i E.L., dijelila farmakoterapiju zatvorenicima Zatvora u Puli. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da on svoju terapiju treba uzeti u 22.00 sata. Čuvari su odgovorili da će napraviti zabilješku da je podnositelj zahtjeva odbio uzeti terapiju. Podnositelj zahtjeva potom je otvorio ormar u svojoj ćeliji kako bi im pokazao medicinsku dokumentaciju kojom bi potkrijepio svoje tvrdnje. Budući da su čuvari već bili otišli, podnositelj zahtjeva nogom je udario o pod kako bi ih naveo da se vrate jer nije bilo drugog načina da privuče njihovu pozornost. Čuvari su se vratili i otvorili ćeliju podnositelja zahtjeva. Jedan od njih je podnositelju zahtjeva nagazio na nogu, a drugi ga je udario u glavu istovremeno vičući na njega. Uz to je izjavio i da su 17. veljače 2007., dok je boravio u samici, došla četiri čuvara i zavezala ga za krevet čemu se on nije opirao. Jedan od čuvara nekoliko ga je puta udario u lijevu stranu tijela. Podnositelj zahtjeva ga je preklinjao da prestane jer je imao problema sa srcem. Isti mu je čuvar zaprijetio i da će ga ostaviti vezanog dvadeset i četiri sata.

83. Dana 9. ožujka 2007. uprava Zatvora u Puli podnijela je Županijskom sudu u Puli izvješće. Mjerodavni dio tog izvješća glasi kako slijedi:

"...

Već prije ispitali smo navode koje u svojoj pritužbi iznosi navedeni zatvorenik i to na način da smo od službenika pravosudne policije na čije pristupanje se pritužba odnosi, u odnosu na događaj od 21. siječnja 2007., pribavili pisana izvješća o predmetnom događaju, a potom uzeli njihove izjave na zapisnik. Isto tako obavljen je razgovor sa zatvorenikom Brankom Dolencem.

Ocijenjeno je da su službenici pravosudne policije djelovali u skladu sa zakonom, a da zatvorenik Branko Dolenc u razgovoru pokušava umanjiti svoju odgovornost ističući da nije dobio propisanu terapiju na vrijeme. U tom trenutku nije htio dati pisanu izjavu o događaju. Protiv zatvorenika Branka Dolenceca vodi se stegovni postupak zbog stegovnih prijestupa iz čl. 145. st. 2. toč 8. i st. 3. toč. 8. Zakona o izvršavanju kazne zatvora za koje postoji osnovana sumnja da ih je počinio 21. siječnja 2007. na štetu službenika pravosudne policije na čije postupanje iznosi primjedbe.

Istina je da je prema zatvoreniku Branku Dolencu dana 17. veljače 2007. g. sukladno čl. 135. st. 6. primijenjena posebna mjera održavanja reda i sigurnosti, jer je postojala opasnost od samoozljeđivanja imenovanog zatvorenika. Prethodno je zatvorenik u više navrata grozio da će počiniti samoozljeđivanje, a opetovana uvjerenja da to ne čini nisu dala rezultata. Sukladno čl. 138. st. 2. primijenjena [...] mjera trajala je od 08.25 do 18.00 sati [...]. Nemamo nikakvih spoznaja da bi itko od službenika pravosudne policije tom prilikom primjenjivao bilo koje sredstvo prisile prema zatvoreniku, kao i da bi mu se netko od službenika grozio da će ga držati vezanog 24 sata.

..."

84. Dopisom od 23. ožujka 2007. sudac izvršenja Županijskog suda u Puli odgovorio je podnositelju zahtjeva da iz izvješća što ga je podnijela uprava zatvora proizlazi da su dana 21. siječnja 2007. zatvorski čuvari postupili u skladu sa zakonom, a da je 17. veljače 2007. smješten u samicu jer je prijetio samoozljeđivanjem, te da protiv njega nisu primijenjene mjere prisile niti mu se prijetilo. Mjerodavni dio tog dopisa glasi kako slijedi:

"Glede zbivanja od 21. siječnja 2007. godine, a prema dobivenom izvješću Uprave Zatvora Pula, slijedi da su pravosudni policajci djelovali u skladu sa zakonom, dok ste vi, u nastojanju umanjenja osobne odgovornosti tvrdili kako propisanu terapiju niste dobili na vrijeme.

...

Nadalje, iz obavijesti Zatvora u Puli ne proizlazi da bi prema vama, dana 17. veljače 2007. godine bila primijenjena sredstva prisile, a niti da bi netko od službenika zatvora grozio se da ćete biti vezani punih 24 sata."

85. Dana 27. ožujka 2007. podnositelj zahtjeva prigovorio je utvrđenjima suca izvršenja ponovivši da je 17. veljače 2007. dvanaest sati bio vezan u samici i da ga je zatvorski čuvar pretukao. Uz to je prigovorio da ne dobiva nikakvu terapiju za svoj PTSP. Dana 16. svibnja 2007. sudac je podnositelju zahtjeva odgovorio dopisom u kojemu je ustvrdio da su mu prigovori neosnovani.

86. Dana 24. svibnja 2007. podnositelj zahtjeva raspoređen je na rad u zatvorsku radionicu. Prema navodima Vlade, do 6. kolovoza 2007. njegovo je ponašanje bilo potpuno zadovoljavajuće, a onda je iznenada počeo vrijeđati zatvorsko osoblje i druge zatvorenike. Zbog takvih, učestalih incidenata i pogoršanog psihičkog stanja 24. kolovoza 2007. ponovno je raspoređen u neradnu skupinu.

87. U razdoblju od 24. rujna do 3. listopada 2007. podnositelj zahtjeva radio je u zatvorskoj knjižnici. Dana 3. listopada 2007. ponovno je počeo vrijeđati i fizički nasrtati na zatvorsko osoblje zbog toga što je bio nezadovoljan mogućnošću da bude smješten u ćeliju s još jednim zatvorenikom.

88. Dana 4. listopada 2007., zbog sve lošijeg psihičkog stanja i samoozljeđivanja, podnositelj zahtjeva premješten je u Bolnicu za osobe lišene slobode u Zagrebu. Mjerodavni dio otpusnog pisma od 18. listopada 2007. glasi kako slijedi:

"Dijagnoza: Poremećaj ličnosti
PTSP

Pacijent je primljen [...] zbog samoozljeđivanja. Kod dolaska je bio uznemiren, adekvatnog raspoloženja, ubrzanog i opširnog misaonog tijeka, kverulantan, sadržajno niz projektivnosti, ali bez jasnih pokazatelja sumanutosti. Negirao je agresivne ili daljnje autoagresivne porive. Žalio se na tretman u Zatvoru u Puli, između ostalog da je u pritvorskom dijelu i pušačkoj sobi, tvrdio je da je pretučen nekoliko dana prije dolaska u bolnicu. Kod prijema su vidljive oguljotine i stariji hematomi na leđima, te hematoma u regresiji na bedru. Na glavi nije bilo vidljivih ozljeda.

Tijekom boravka u bolnici je zahtjevan, svadljiv, uznemiren, stalno inzistira na navodnoj nepravdi koja mu je počinjena. Cijelo vrijeme je bez znakova psihotičnosti, negira agresivne ili autoagresivne porive. Tek uz korekciju terapije nešto je mirniji i suradljiviji iako i dalje ustrajan u "zahtjevu za pravdom".

Nema indikacije za hospitalno liječenje. Preporuča se smještaj u mirniju i nepušačku sobu, pojačani nadzor te pojačan rad službe tretmana. Također se preporuča redovito uzimanje terapije: Haldol ..., Akineton ..., Fluzepan ... i Brufen, uz redovite kontrole kod nadležnog psihijatra, prva kontrola za 2 tjedna."

89. Dana 19. listopada 2007. podnositelj zahtjeva vraćen je u Zatvor u Puli gdje je smješten u jednokrevetnu ćeliju identičnu onoj u kojoj je boravio prije nego što je odveden u bolnicu. Vlada je ustvrdila da se u Zatvoru u Puli od 5. listopada 2007. provodila grupna terapija za zatvorenike oboljele od PTSP-a, ali da podnositelj zahtjeva, zbog svog

psihičkog stanja koje je uključivalo impulzivno ponašanje, emocionalnu nestabilnost i sklonost agresivnom ponašanju, nije bio uključen u tu terapiju. Međutim, Vlada je, ne navodeći dodatne pojedinosti, ustvrdila da se psihijatrijski nadzor provodio po potrebi.

90. Mjerodavni dio zdravstvenog kartona podnositelja zahtjeva tijekom njegovog boravka u Zatvoru u Puli glasi kako slijedi:

"24. travnja 2007.

Razgovor. Od danas najavljuje štrajk glađu. Nagovještava samoozljeđivanje. Nemiran, nemoguća komunikacija ...

Pojačane mjere nadzora 7 dana. Th. – ništa

...

24. kolovoza 2007.

Jutros u 04.00 sata vođen na psihijatriju u Opću bolnicu u Puli, ... Preporučeno bolničko liječenje u psihijatriji u Zatvorskoj bolnici. Th. Apaurin ..., Fluzepan ... [...] ne ide u Zatvorsku bolnicu zbog nedostatka mjesta, ali pri ponovnom pregledu miran, bez novih momenata za upućivanje u Zatvorsku bolnicu. Preporučam odvojenu sobu za nepušače, ...

...

4. listopada 2007.

Jučer samoozljeđivanje [...]: na vratu i leđima vidi se crvenilo kože i par trakastih oguljotina, cca 2 cm i krvnih podljeva na rubu od 2-8 cm. Uznemiren, napet, anksiozan, navodi suicidalne misli i namjere. Dobio Prazine ... Uputnice za Zatvorsku bolnicu u psihijatriju.

25. listopada 2007.

Ne pije redovitu terapiju.

..."

91. Dana 5. studenoga 2007. podnositelj zahtjeva vraćen je u Kaznionicu u Lepoglavi.

Boravak podnositelja zahtjeva u Kaznionici u Lepoglavi od 5. studenoga 2007. do neutvrđenog datuma u 2008.

92. Mjerodavni dio zdravstvenog kartona podnositelja zahtjeva tijekom njegovog drugog boravka u Kaznionici u Lepoglavi glasi kako slijedi:

"16. studenoga 2007.

Psihijatrijski pregled Kaznionice u Lepoglavi: kod pregleda je prisvjestan, orijentiran, nije suicidalan, bez znakova psihoze, niskog frustracionog praga, nezadovoljan smještajem, postupcima i sl. Preporuča se smjestiti u manju i nepušačku sobu, ne želi preporučenu terapiju (Haldol). Th. Apaurin ..., Fluzepan ..., pojačan angažman Službe tretmana. D[ija]g[noza]. Poremećaj osobnosti, PTSP. Kontrola za mjesec dana.

...

28. studenoga 2007.

Psihijatrijski pregled u ambulanti Kaznionice u Lepoglavi. Psihijatar iz Zatvorske bolnice, ... molimo ... pacijenta smjestiti u manju nepušačku sobu ... Pacijent motiviran za rad, po mogućnosti istog radno angažirati, što bi za istog bilo i lječidbeno. Kontrola psihijatra po potrebi. D[ija]g[noza]. Ista. Th. ista.

...

4. prosinca 2007.

Psihijatrijski pregled u Kaznionici u Lepoglavi ... Pacijent navodno ne jede jer nije postupano po preporuci [psihijatara]. Molimo postupiti po ranijim preporukama ... Kod pregleda nije psihotičan niti suicidalan. Kontrola psihijatra po potrebi.

...

18. prosinca 2007.

Psihijatrijski pregled u Kaznionici u Lepoglavi ... i dalje niskog frustracionog praga, nezadovoljan tretmanom, motiviran za posao, preporuča ga smjestiti u manju nepušačku sobu, uključiti u PTSP grupu.

Th. Apaurin ..., Sanval ...

Kontrola psihijatra po potrebi.

...

15. siječnja 2008.

Psihijatrijski pregled u ambulanti Kaznionice u Lepoglavi ... nešto bolje s obzirom na novo radno mjesto i na manju sobu, što je do sada bio najveći problem. Ventilacioni razgovor. Th. Apaurin ..., Sanval."

Naknadni premještaji podnositelja zahtjeva

93. Neutvrđenog je datuma u 2008. godini podnositelj zahtjeva premješten u Zatvor u Varaždinu gdje je boravio do 27. travnja 2009., kad je premješten u Zatvor u Zadru. Dana 8. lipnja 2009. premješten je u Zatvor u Puli, a 28. srpnja 2009. u Zatvor u Zagrebu.

3. *Građanski postupak što ga je podnositelj zahtjeva pokrenuo protiv države*

94. Zbog dvadeset i osam dana nezakonitog boravka u pritvoru u razdoblju od 2. do 30. ožujka 2005. podnositelj zahtjeva se 28. listopada 2005. obratio Ministarstvu pravosuđa tražeći naknadu štete u iznosu od 500 hrvatskih kuna (HRK) po danu i 5.500 HRK na ime izgubljene zarade. Budući da nije dobio nikakav odgovor, podnositelj zahtjeva podnio je građansku tužbu protiv države pred Općinskim sudom u Prelogu tražeći navedene iznose u vezi s nezakonitim boravkom u pritvoru. Uz to je prigovorio da od 2. ožujka 2004. boravi u neodgovarajućim, malim i prenapućenim ćelijama i da mu je na svježem zraku dopušteno boraviti samo petnaest do dvadeset minuta na dan, te osim toga da je u razdoblju od 14. srpnja do 26. rujna 2004. bio pritvoren zajedno s pušačima, maloljetnicima i osuđenicima. Žalio se i na neodgovarajuće uvjete u zatvorskoj bolnici i Kaznionici u Lepoglavi, te na neodgovarajuću medicinsku skrb. U vezi s time naveo je da nije dobio naočale, da mu je pregled glave učinjen sa zakašnjenjem, a pregled kralježnice da uopće nije učinjen, te da mu nije pružena potrebna psihijatrijska skrb iako je bolovao od PTSP-a. Naveo je i da su ga vezivali za krevet i da je bio prisiljen provoditi dulje vrijeme zatvoren u sobi s pušačima, što je sve kod njega dovelo do velikih tjelesnih i duševnih boli. Podnositelj zahtjeva je uz to prigovorio da mu nije omogućen uvid u spis predmeta tijekom kaznenog postupka koji se vodio protiv njega. Sa svih tih osnova potraživao je 469.500 HRK.

95. Dana 24. travnja 2006. Općinski sud u Prelogu proglasio je podnositeljevu tužbu nedopuštenom zbog toga što naknadu štete prvo nije zatražio od nadležnog državnog odvjetništva. Županijski sud u Čakovcu ukinuo je prvostupanjsku odluku i predmet vratio općinskom sudu na ponovno suđenje. Dana 7. studenoga 2008. općinski je sud podnositeljev zahtjev ponovno proglasio nedopuštenim iz istih razloga. Podnositelj zahtjeva uložio je žalbu, a žalbeni je postupak još u tijeku.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

96. Članak 23. Ustava Republike Hrvatske predviđa sljedeće:

Nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja ...

97. Mjerodavni dio članka 62. Ustavnoga zakona o Ustavnom sudu (Narodne novine, br. 49/2002 od 3. svibnja 2002. *Ustavni Zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske*) glasi kako slijedi:

Članak 62.

"(1) Svatko može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravne osobe s javnim ovlastima, kojim je odlučeno o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda zajamčena Ustavom, odnosno Ustavom zajamčeno pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu (u daljnjem tekstu: ustavno pravo) ...

(2) Ako je zbog povrede ustavnih prava dopušten drugi pravni put, ustavna tužba može se podnijeti tek nakon što je taj pravni put iscrpljen.

..."

98. Mjerodavni dio Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 62/2003) predviđa kako slijedi:

Članak 4.

"(1) Okrivljenik mora već na prvom ispitivanju biti obaviješten o djelu za koje se tereti i o osnovama optužbe.

(2) Okrivljeniku se mora omogućiti da se očituje o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist.

(3) Okrivljenik nije dužan iznijeti svoju obranu niti odgovarati na pitanja. Zabranjeno je i kažnjivo od okrivljenika ili druge osobe koja sudjeluje u postupku iznuđivati priznanje ili kakvu drugu izjavu."

Članak 5.

"(1) Okrivljenik se ima pravo braniti sam ili uz stručnu pomoć branitelja kojega će sam izabrati iz reda odvjetnika. Ako okrivljenik sam ne uzme branitelja, okrivljeniku će se radi osiguranja obrane postaviti branitelj kad je to određeno ovim Zakonom.

(2) Pod uvjetima koje određuje ovaj Zakon okrivljeniku koji ne može podmiriti troškove pa zbog toga ne može uzeti branitelja, postaviti će se, na njegov zahtjev, branitelj na teret proračunskih sredstava.

(3) Sud ili drugo državno tijelo koje sudjeluje u kaznenom postupku dužni su već na prvom ispitivanju okrivljenika poučiti o pravu na branitelja i svezi s braniteljem.

(4) Okrivljeniku se mora osigurati dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu obrane."

Članak 13.

"Okrivljenika ili drugu osobu koja sudjeluje u postupku ... sud će poučiti o pravima koja joj prema ovom Zakonu pripadaju i o posljedicama propuštanja radnje."

Članak 65.

"Ako je protiv okrivljenika određen pritvor, on mora imati branitelja čim se donese rješenje o pritvoru, za vrijeme dok pritvor traje."

Članak 104.

"(1) Pritvor može biti određen samo ako se ista svrha ne može ostvariti drugom mjerom.

(2) Čim prestanu razlozi zbog kojih je pritvor određen, pritvor se mora ukinuti i pritvorenika pustiti na slobodu.

(3) Pri odlučivanju o pritvoru, posebno o njegovu trajanju, vodit će se računa o razmjeru između težine počinjenoga kaznenog djela, kazne koja se ... može očekivati u postupku i potrebe određivanja i trajanja pritvora.

(4) Sudbena tijela pred kojima se vodi postupak postupat će u predmetima u kojima je određen pritvor posebno žurno, te po službenoj dužnosti paziti jesu li prestali razlozi i zakonski uvjeti za pritvor i u tom slučaju ga odmah ukinuti."

Članak 105.

"(1) Ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo, pritvor se protiv te osobe može odrediti:

..."

Mjerodavne odredbe koje uređuju trajanje pritvora glase kako slijedi:

Članak 110. između ostalog predviđa da pritvor što ga je odredio istražni sudac može trajati mjesec dana, te da ga tročlano izvanraspravno vijeće iz opravdanih razloga može produljiti na još dva mjeseca, a potom na još tri mjeseca. Međutim, tijekom istrage pritvor ne smije trajati dulje od šest mjeseci.

Članak 111. između ostalog predviđa da nakon podnošenja optužnice pritvor može trajati do pravomoćnosti presude, a nakon toga najdulje do pravomoćnosti rješenja o upućivanju na izdržavanje kazne zatvora. U tom će razdoblju izvanraspravno vijeće svaka dva mjeseca ispitivati postoje li još uvijek uvjeti za pritvor.

Članak 114.

"(1) Do donošenja presude suda prvoga stupnja pritvor može trajati najdulje:

...

2) godinu dana ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora do pet godina,

...

(2) U predmetima u kojima je donesena nepravomoćna presuda, ukupno trajanje pritvora do njezine pravomoćnosti može se produljiti za jednu šestinu u slučajevima iz točke 1. do 3. stavka 1. ovoga članka, odnosno za jednu četvrtinu u slučajevima iz točke 4. i 5. stavka 1. ovoga članka.

(3) Vrhovni sud Republike Hrvatske može, na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika, u slučaju kada je prvostupanjska presuda ukinuta, u postupku za kaznena djela iz točke 1. do 3. stavka 1. ovoga članka, trajanje pritvora produljiti najviše do šest mjeseci, a za kaznena djela iz točke 4. i 5. stavka 1. ovoga članka, najviše za jednu godinu.

(4) Od dana donošenja drugostupanjske presude protiv koje je dopuštena žalba, pritvor može trajati do pravomoćnosti presude, ali najdulje tri mjeseca.

(5) Okrivljenik koji se nalazi u pritvoru, a presuda kojom mu je izrečena kazna zatvora je postala pravomoćna, ostat će u pritvoru do upućivanja na izdržavanje kazne, a najdulje do isteka trajanja izrečene kazne."

Članak 164.

"...

(5) Okrivljenik ima pravo razgledati, prepisivati i preslikavati spise i predmete koji služe za utvrđivanje činjenica u postupku.

..."

Članak 425.

"(1) Okrivljenik koji je pravomoćno osuđen na kaznu zatvora ili malodobničkog zatvora može podnijeti zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude zbog povrede zakona u slučajevima predviđenim ovim Zakonom.

..."

Članak 427.

"Zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude može se podnijeti:

...

3) zbog povrede prava okrivljenika na obranu na glavnoj raspravi ...

Članak 498.

"Pravo na naknadu štete pripada i osobi:

...

3) koja je zbog pogreške ili protuzakonitog rada državnog tijela ... zadržana preko zakonskog roka u pritvoru ..."

99. Članak 217. Osnovnog krivičnog zakona (Narodne novine, br. 110/1997, 28/1998, 50/2000, 129/2000, 51/2001 i 111/2003) između ostalog propisuje kaznu zatvora do pet godina za tešku krađu.

100. Mjerodavni dio članka 186a. Zakona o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01 i 117/03) glasi kako slijedi:

"Osoba koja namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske dužna se je prije podnošenja tužbe obratiti sa zahtjevom za mirno rješenje spora [nadležnom] državnom odvjetništvu

...

Ako zahtjev iz stavka 1. ovoga članka ne bude prihvaćen ili o njemu ne bude odlučeno u roku od tri mjeseca od njegova podnošenja, podnositelj zahtjeva može podnijeti tužbu nadležnom sudu.

..."

101. Mjerodavne odredbe Zakona o izvršavanju kazne zatvora (Narodne novine, br. 128/1999 i 190/2003) glase kako slijedi:

SVRHA IZVRŠAVANJA KAZNE ZATVORA

Članak 2.

"Glavna svrha izvršavanja kazne zatvora jest, uz čovječno postupanje i poštovanje dostojanstva osobe koja se nalazi na izdržavanju kazne zatvora ... njegovo osposobljavanje za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima."

PRIPRAVA ZA OTPUST I POMOĆ POSLIJE OTPUSTA

Članak 13.

"Kaznionica, odnosno zatvor će tijekom izvršavanja kazne zatvora pravodobno osigurati pripravu zatvorenika za otpuštanje u suradnji s ustanovama i drugim pravnim osobama u čijem su djelokrugu poslovi pomoći poslije otpusta."

PRITUŽBA ZATVORENIKA

Članak 15.

"(1) Zatvorenik ima pravo pritužbe na postupak i odluku zaposlenika kaznionice, odnosno zatvora.

(2) Pritužba se podnosi usmeno ili pisanim putem upravitelju kaznionice, odnosno zatvora (u daljnjem tekstu: upravitelj), sucu izvršenja ili Središnjem uredu Uprave za zatvorski sustav. Pisana pritužba sucu izvršenja ili Središnjem uredu Uprave za zatvorski sustav upućuje se u omotu koji uprava kaznionice, odnosno zatvora ne smije otvoriti"

SUDSKA ZAŠTITA PROTIV POSTUPKA I ODLUKE UPRAVE KAZNIONICE, ODNOSNO ZATVORA

Članak 17.

"(1) Protiv postupka i odluke kojom se zatvorenik nezakonito prikraćuje ili ograničava u nekom pravu iz ovoga Zakona zatvorenik može podnijeti zahtjev za sudsku zaštitu.

(2) O zahtjevu za sudsku zaštitu odlučuje sudac izvršenja."

POJEDINAČNI PROGRAM IZVRŠAVANJA KAZNE ZATVORA

Članak 69.

(1) Pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora (u daljnjem tekstu: program izvršavanja) jest skup pedagoških, radnih, zaokupljenosnih, zdravstvenih, psiholoških i sigurnosnih radnji i mjera kojima se planira izvršavanje kazne zatvora primjereno osobinama i potrebama zatvorenika te vrsti i mogućnostima kaznionice, odnosno

zatvora. Program izvršavanja donosi se radi ispunjavanja svrhe izvršavanja kazne zatvora iz članka 7. ovoga Zakona.

(2) Program izvršavanja za svakog zatvorenika donosi upravitelj na prijedlog stručnog tima kaznionice, odnosno zatvora ...

(3) Program izvršavanja sadrži podatke o: ... posebnim postupcima (... psihološka i psihijatrijska pomoć ...), ... posebnim mjerama sigurnosti ...

..."

ZAŠITA ZDRAVLJA

Članak 103.

"(1) Zatvoreniku se osigurava liječenje i redovita briga o tjelesnom i duševnom zdravlju ..."

OBVEZAN LIJEČNIČKI PREGLED

Članak 104.

"...

(2) Zatvorenika koji je bolestan ili ozlijeđen, ... liječnik je obvezan pregledati i poduzeti sve potrebno da se bolest spriječi, liječi ili ne pogorša."

SPECIJALISTIČKI PREGLED

Članak 107.

"(1) Zatvorenik ima pravo tražiti pregled liječnika specijalista ako takav pregled nije odredio liječnik kaznionice, odnosno zatvora.

..."

III. MJERODAVNI DOKUMENTI VIJEĆA EUROPE

102. Mjerodavni dio Izvješća o posjeti Hrvatskoj od Europskog odbora za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja u razdoblju od 4. do 14. svibnja 2007. upućen hrvatskoj Vladi glasi:

"84. U Kaznionici Lepoglava bilo je problema u vezi s pružanjem odgovarajuće psihijatrijske skrbi. Nisu uspjeli pokušaji zapošljavanja psihijatra u punom radnom vremenu zbog toga što su plaća i ostali uvjeti rada bili lošiji od onih koji se nude u zdravstvenim ustanovama. Umjesto toga, dva su psihijatra dolazila u kaznionicu na ukupno šest sati na tjedan, dok je treći, inače zaposlen u Bolnici za osobe lišene slobode u Zagrebu, bio uključen u razne programe za različite kategorije zatvorenika (npr. ovisnike, zatvorenike oboljele od post-traumatskog stresnog poremećaja (PTSP), seksualne prijestupnike).

CPT preporučuje da se poduzmu mjere kojima bi se:

- značajno povećao broj sati rada psihijatara u Kaznionici u Lepoglavi;
- osiguralo da se zatvorenici u zatvorima u Lepoglavi, Osijeku i Rijeci mogu koristiti uslugama psihologa.

PRAVO

I. NAVODNE POVREDE ČLANAKA 3. I 8. KONVENCIJE

103. Podnositelj zahtjeva prigovorio je općim uvjetima svoga boravka u raznim zatvorima i naveo da mu zatvorske službe nisu osigurale odgovarajuću medicinsku skrb za njegovo psihičko stanje, posebno PTSP. Prigovorio je i da ga je u nekoliko navrata napalo zatvorsko osoblje i ostali zatvorenici, te da se u vezi s time ništa nije poduzelo. Podnositelj zahtjeva prigovorio je i činjenici da je smješten u ćeliju s pušačima. Pozvao se na članke 3. i 8. Konvencije, koji glase kako slijedi:

Članak 3.

"Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni."

Članak 8.

"1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih."

104. Vlada je osporila te tvrdnje.

A. Dopuštenost

1. Boravak podnositelja zahtjeva u Zatvoru u Varaždinu od ožujka 2004. do 30. ožujka 2005., te u Zatvoru u Zagrebu od 13. lipnja do 6. srpnja 2005.

105. Vlada je prvo ustvrdila da je, u odnosu na razdoblje koje je podnositelj zahtjeva proveo u Zatvoru u Varaždinu od ožujka 2004. do 30. ožujka 2005., zahtjev Sudu podnesen izvan šestomjesečnog roka

106. Podnositelj zahtjeva na to se nije očitovao.

107. Sud konstatira da je podnositelju zahtjeva prvi pritvor u Zatvoru u Varaždinu okončan 30. ožujka 2005., kad je pušten na slobodu. To znači da je, u odnosu na uvjete boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru u tom razdoblju, šestomjesečni rok počeo teći 31. ožujka 2005. Kad je riječ o boravku podnositelja zahtjeva u Zatvoru u Zagrebu, Sud konstatira da je taj boravak okončan 6. srpnja 2005.

108. Međutim, podnositelj zahtjeva svoj je zahtjev Sudu podnio 19. svibnja 2006., odnosno nakon više od šest mjeseci.

109. Iz toga slijedi da je dio zahtjeva koji se odnosi na podnositeljeve prigovore o tom boravku u Zatvoru u Varaždinu od ožujka 2004. do 30. ožujka 2005. te u Zatvoru u Zagrebu od 13. lipnja do 6. srpnja 2005., podnesen izvan roka, pa se mora odbaciti u skladu s člankom 35. stavcima 1. i 4. Konvencije.

2. *Boravak podnositelja zahtjeva u pritvoru od 6. srpnja 2005. do 5. studenoga 2007.*

110. Vlada je od Suda zatražila da prigovore na temelju članka 3. Konvencije proglasi nedopuštenima zbog toga što nisu iscrpljena domaća pravna sredstva. Vlada je ustvrdila da je Zakon o izvršavanju kazne zatvora iz 1999. predviđao određeni broj pravnih sredstava za zaštitu prava osoba lišenih slobode, uključujući i sudsku zaštitu od postupaka i odluka uprave zatvora. Podnositelj zahtjeva svoje je prigovore prvo trebao uputiti upravi zatvora. Međutim, podnositelj zahtjeva samo je neke od svojih prigovora izravno uputio sucu izvršenja.

111. Podnositelj zahtjeva ustvrdio je da je iscrpio sva pravna sredstva koja su mu bila na raspolaganju.

112. Prema utvrđenoj sudskoj praksi Suda, ako podnositelj zahtjeva može birati između više domaćih pravnih sredstava, tada je, u svrhu poštovanja pravila o iscrpljenju domaćih pravnih sredstava, dovoljno da iskoristi pravno sredstvo koje nije nerazumno i uz pomoć kojega može dobiti zadovoljštinu u odnosu na bit svojih prigovora na temelju Konvencije (vidi, između ostalog, *Hilal v. the United Kingdom* (dec.), br. 45276/99, 8. veljače 2000., i *Krumpel and Krumpelová v. Slovakia*, br. 56195/00, § 43, 5. srpnja 2005.). Naime, ako podnositelj zahtjeva može birati između više pravnih sredstava između kojih razlika u djelotvornosti nije očita, Sud će zahtjev iscrpljenja domaćih pravnih sredstava tumačiti u prilog podnositelju zahtjeva (vidi *Budayeva and Others v. Russia*, br. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 i 15343/02, § 110, ECHR 2008-... (izvadci), te predmete citirane u tom predmetu). Ako je podnositelj zahtjeva iskoristio takvo pravno sredstvo, od njega se ne može tražiti da pokuša i s drugima koji su mu također bili na raspolaganju, ali vjerojatno ne s puno više izgleda

za uspješnost (vidi *Ivan Vasilev v. Bulgaria*, br. 48130/99, § 56, 12. travnja 2007. te predmete citirane u tom predmetu).

113. Kad je riječ o pravnim sredstvima koja su podnositelju zahtjeva bila na raspolaganju na temelju Zakona o izvršavanju kazne zatvora, Sud konstatira da članak 5. stavak 2. tog Zakona jasno predviđa da se pritužbe podnose usmeno ili pisanim putem upravitelju kaznionice, odnosno zatvora, sucu izvršenja ili Središnjem uredu Uprave za zatvorski sustav. Iz toga proizlazi da je podnositelj zahtjeva svoje pritužbe mogao uputiti bilo kojemu od tih tijela (vidi *Štitić v. Croatia*, br. 29660/03, § 27, 8. studenoga 2007.).

114. U vezi s time, Sud konstatira da je 1. rujna i 7. prosinca 2005. podnositelj zahtjeva podnio sucu izvršenja Županijskog suda u Varaždinu pritužbe o uvjetima u Kaznionici u Lepoglavi i pomanjkanju odgovarajuće psihijatrijske skrbi. Pritužbu od 7. prosinca 2005. uputio je i Ministarstvu pravosuđa. Podnositelj zahtjeva se još jednom, u svojoj žalbi od 16. svibnja 2006. podnesenoj protiv odluke uprave Kaznionice u Lepoglavi o njegovom smještaju na Odjel pojačanog nadzora, upućenoj sucu izvršenja Županijskog suda u Varaždinu, žalio na pomanjkanje odgovarajućeg liječenja i sukobe s ostalim zatvorenicima. Podnositeljeva pritužba od 30. svibnja 2006., upućena Pučkome pravobranitelju, prosljeđena je ravnatelju Uprave za zatvorski sustav. U još jednoj pritužbi upućenoj sucu izvršenja Županijskog suda u Varaždinu dana 25. rujna 2006. podnositelj zahtjeva žalio se na to da je 18. rujna 2006. protiv njega bila upotrijebljena sila.

115. Tijekom boravka u Zatvoru u Gospiću, dana 6. studenoga 2006., podnositelj zahtjeva podnio je pritužbu ravnatelju Uprave za zatvorski sustav.

116. Pritužba o uvjetima u Zatvoru u Puli poslana je Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, koje ju je dana 26. siječnja 2007. prosljedilo ravnatelju Uprave za zatvorski sustav. Osim toga, podnositelj zahtjeva se u usmenom iskazu danom pred sucem izvršenja Županijskog suda u Puli žalio na incidente u Zatvoru u Puli koji su se zbili 21. siječnja i 17. veljače 2007.

117. Iz toga slijedi da je podnositelj zahtjeva podnosio pritužbe i nadležnim sucima izvršenja i Upravi za zatvorski sustav. Prema mišljenju Suda, taj je njegov odabir bio u skladu s domaćim zakonodavstvom. Međutim, suci nisu pokrenuli nijedan postupak povodom podnositeljevih pritužaba, niti su o njima donosili odluke. Umjesto toga, oni su podnositelju zahtjeva odgovarali putem dopisa.

118. Sud nalazi da je podnošenjem pritužaba nadležnim sucima izvršenja i Upravi za zatvorski sustav podnositelj zahtjeva primjereno iskoristio pravna sredstva predviđena domaćim pravom koja su mu bila na raspolaganju u odnosu na njegove prigovore o neprikladnim uvjetima u zatvoru i pomanjkanju odgovarajuće medicinske pomoći, te o navodnim napadima zatvorskih čuvara protiv njega u tri navrata. Prema tome,

prigovori koji se odnose na boravak podnositelja zahtjeva u Kaznionici u Lepoglavi od 6. srpnja 2005. do 14. listopada 2006., u Zatvoru u Gospiću od 14. listopada 2006. do 6. siječnja 2007., te u Zatvoru u Puli od 6. siječnja do 5. studenoga 2007. ne mogu se odbaciti zbog neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava (vidi *Štitić.v. Croatia*, prethodno citirano, § 30).

119. Sud nalazi da ovaj dio zahtjeva nije očito neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Nalazi i da on nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

3. Boravak podnositelja zahtjeva u zatvoru od 5. studenoga 2007. naovamo

120. Kad je riječ o boravku podnositelja zahtjeva u raznim zatvorskim ustanovama nakon 5. studenoga 2007., Sud konstatira da podnositelj zahtjeva nije dokazao da je iscrpio dostupna domaća pravna sredstva. Iz toga slijedi da se taj dio zahtjeva mora odbaciti na temelju članka 35. stavaka 1. i 4. Konvencije zbog neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava.

B. Osnovanost

1. Tvrđnje stranaka

121. Podnositelj zahtjeva iznio je općenite prigovore o svom boravku u zatvoru u cjelini. Tvrdio je da je bio smješten u prenapučene ćelije, i to uglavnom s pušačima, iako nije pušio. Uz to je tvrdio da, iako je bolovao od post-traumatskog stresnog poremećaja, nije primao nikakvu terapiju u vezi s time. Osim toga, podnositelj zahtjeva naveo je da ga je u tri navrata, i to 18. rujna 2006. i 21. siječnja i 17. veljače 2007., pretuklo zatvorsko osoblje te da mjerodavna domaća tijela nisu poduzela odgovarajuće korake kako bi se ti navodi istražili.

122. I Vlada je iznijela općenite tvrdnje glede boravka podnositelja zahtjeva u zatvoru u cjelini. Vlada je ustvrdila da uvjeti boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru nisu predstavljali nečovječno postupanje u smislu članka 3. Konvencije. Vlada je ustvrdila da je on imao dovoljno prostora u ćeliji te da je imao mogućnost provesti barem dva sata dnevno na svježem zraku. Kad je riječ o mogućnosti rada i provođenja slobodnog vremena, Vlada je ustvrdila da je podnositelj zahtjeva, tijekom svog boravka u zatvoru nakon što je osuđen, imao mogućnost raditi i da je o njemu ovisilo hoće li tu mogućnost iskoristiti. Omogućeno mu je i da pohađa informatičku izobrazbu, gleda televizijski program i čita.

123. Što se tiče psihijatrijskog liječenja, Vlada je ustvrdila da niti jedan od stručnjaka nije utvrdio da je podnositeljevo psihičko stanje nespojivo s odsluženjem zatvorske kazne u redovnom zatvoru. Podnositelj zahtjeva bio je pod stalnim psihijatrijskim i medicinskim nadzorom. Kad god bi mu se

stanje pogoršalo, bio je smješten u bolnicu ili mu je bila prilagođena terapija. Dobivao je propisanu farmakoterapiju. Dok je bio u Kaznionici u Lepoglavi, bio je uključen u grupnu terapiju oboljelih od PTSP-a. Takva je grupna terapija bila organizirana i dok je bio u Zatvoru u Puli te je podnositelj zahtjeva na početku u njoj sudjelovao. Međutim, zbog čestih sukoba s drugim zatvorenicima i njegovog općenito ometajućeg ponašanja, daljnje mu je sudjelovanje obustavljeno. Nije bilo nikakvih naznaka da mu se tijekom boravka u zatvoru zdravstveno stanje pogoršalo.

124. Što se tiče navodnih napada zatvorskog osoblja na podnositelja zahtjeva, Vlada je ustvrdila da niti jedan od njih nije dosegnuo potrebni stupanj težine u smislu članka 3. Konvencije. U svakoj je od tih prilika uporaba sile protiv podnositelja zahtjeva bila nužna i pristupilo joj se isključivo s ciljem sprječavanja podnositelja zahtjeva da ne napadne druge ili da samome sebi ne nanese ozljede. Dana 18. rujna 2006. zatvorsko je osoblje upotrijebilo silu kako bi zatvorske čuvare zaštitilo u trenutku kad je podnositelj zahtjeva u njihovome smjeru bacio stolac. Ta je uporaba sile protiv podnositelja zahtjeva bila opravdana. Iako je zatvorski liječnik odmah pozvan, podnositelj zahtjeva odbio je liječnički pregled. Nije iznio nikakve pritužbe glede tog incidenta. Isto tako, kad je riječ o incidentima od 21. siječnja i 17. veljače 2007., podnositelj zahtjeva odbio je da ga liječnik pregleda neposredno nakon incidenta, a naknadna medicinska izvješća nisu ukazivala ni na kakve ozljede na podnositeljevu tijelu. U svakoj od navedenih prilika čuvari o kojima je bila riječ saslušani su od strane uprave zatvora i sastavili su izvješća o incidentu. Kad je riječ o incidentima koji su se dogodili 21. siječnja i 17. veljače 2007., nadležni sudac izvršenja saslušao je podnositelja zahtjeva i pribavio izvješća od uprave Zatvora u Puli, te je zaključio da su podnositeljevi navodi neosnovani.

2. Ocjena Suda

(a) Domašaj pitanja koja se razmatraju

125. Sud konstatira da se prigovori podnositelja zahtjeva na temelju članaka 3. i 8. uglavnom tiču triju pitanja:

- *prvo*, jesu li opći uvjeti boravka podnositelja zahtjeva u raznim zatvorskim ustanovama bili u skladu s tim odredbama;
- *drugo*, jesu li poduzeti odgovarajući koraci u vezi s navodima podnositelja zahtjeva o napadima zatvorskog osoblja i ostalih zatvorenika na njega; i
- *treće*, je li podnositelju zahtjeva, s obzirom na njegovo psihičko stanje, pružena odgovarajuća medicinsku skrb.

126. Kad je riječ o prvom i trećem pitanju, Sud konstatira da razdoblje koje će biti predmet ispitivanja započinje u trenutku kad je podnositelj zahtjeva prvi put bio smješten u Kaznionicu u Lepoglavi 6. srpnja 2005., a

završava 5. studenoga 2007. kad je iz Zatvora u Puli ponovno premješten u Kaznionicu u Lepoglavi. Kad je riječ o razdoblju podnositeljeva boravka u zatvoru prije 6. srpnja 2005. potrebno je konstatirati, kao što je već zaključeno (vidi stavak 110.) da je taj dio zahtjeva podnesen Sudu izvan šestomjesečnog roka. Kad je riječ o razdoblju nakon podnositeljevog premještaja iz Zatvora u Puli u Kaznionicu u Lepoglavi dana 5. studenoga 2007., potrebno je konstatirati da podnositelj zahtjeva nije iscrpio pravna sredstva u pogledu niti jednoga od prigovora koji se odnose na njegov boravak u zatvoru nakon tog premještaja (vidi stavak 121. ove presude).

127. Prije ulaska u dublje razmatranje pitanja koja se tiču prethodno navedenih podnositeljevih prigovora, Sud konstatira da je on sâm gospodar pravne kvalifikacije činjeničnog stanja predmeta. Sud se ne smatra vezanim kvalifikacijom koju je dao podnositelj zahtjeva ili vlada. Prigovor se ne kvalificira samo na temelju pravnih osnova ili iznesenih tvrdnji, već i na temelju činjenica koje se u njemu navode (vidi *Powell and Rayner v. the United Kingdom*, 21. veljače 1990., § 29, Serija A br. 172, i *Guerra and Others v. Italy*, 19. veljače 1998., § 44, *Reports* 1998-I).

128. U vezi s time, Sud naglašava da njegova sudska praksa ne isključuje mogućnost da postupanje koje nije doseglo stupanj težine u smislu članka 3. unatoč tome može predstavljati povredu članka 8. u dijelu u kojemu se taj članak odnosi na privatni život, i to ako su nastale dovoljno štetne posljedice za tjelesni i moralni integritet (vidi *Costello-Roberts v. the United Kingdom*, presuda od 25. ožujka 1993., Serija A br. 247-C, § 36). U ovome predmetu Sud će prigovore podnositelja zahtjeva koji se odnose na opće uvjete njegovoga boravka u zatvoru i navodne napade na njega ispitati na temelju članka 3. Konvencije, dok će se preostali prigovori, tj. oni koji se odnose na navodni nedostatak odgovarajućeg psihijatrijskog liječenja ispitati na temelju članka 8. Konvencije.

A. PRIGOVORI KOJI SE ISPITUJU NA TEMELJU ČLANKA 3. KONVENCIJE

1. Opća načela u sudskoj praksi

129. Kao što je Sud presudio u već više navrata, u članak 3. Konvencije ugrađena je jedna od najvažnijih temeljnih vrijednosti demokratskoga društva. Taj članak u apsolutnom smislu zabranjuje mučenje ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, bez obzira na okolnosti i ponašanje žrtve (vidi *Labita v. Italy* [GC], br. 26772/95, § 119, ECHR 2000-IV).

130. Sud ponavlja da, prema njegovoj sudskoj praksi, da bi nedopušteno postupanje potpalo pod domašaj članka 3. Konvencije, ono mora doseći minimalni stupanj težine. Ocjena tog minimalnog stupnja je, prema naravi stvari, relativna; ona ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što su trajanje

postupanja, njegove tjelesne i duševne posljedice, a u nekim slučajevima i spol, dob i zdravstveno stanje žrtve (vidi *Kudla v. Poland* [GC], br. 30210/96, § 91, ECHR 2000-XI, i *Peers v. Greece*, br. 28524/95, § 67, ECHR 2001-III). Iako je jedan od čimbenika koji se uzima u obzir i sama svrha takvoga postupanja, osobito ako se postupalo s ciljem da se žrtva ponizi ili omalovaži, to ne mora nužno značiti da se povreda članka 3. ne može utvrditi i u situacijama kad takve svrhe nije bilo (*ibid.*, §74).

2. Primjena u ovome predmetu

a. Opći uvjeti boravka podnositelja zahtjeva u zatvoru

131. Jedna od značajki podnositeljeva boravka u zatvoru koju je potrebno ispitati je njegova tvrdnja da su ćelije bile prenapučene. U vezi s time, Sud podsjeća da je Europski odbor za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) utvrdio da su 4 četvorna metra po zatvoreniku odgovarajuća i poželjna orijentacijska vrijednost kad je riječ o površini zatvorske ćelije (vidi, na primjer, Izvješće CPT-a o njegovom posjetu Latviji u 2002. – CPT/Inf (2005) 8, § 65). Taj je pristup potvrđen i u sudskoj praksi Suda. Sud podsjeća da je u predmetu *Peers* ćelija površine 7 četvornih metara za dva zatvorenika uzeta kao relevantni element za utvrđenje povrede članka 3., iako je u tom slučaju čimbenik prostora bio povezan s utvrđenim manjkom prozračivanja i svjetla (vidi *Peers v. Greece*, br. 28524/95, §§ 70–72, ECHR 2001-III). U predmetu *Kalashnikov*, podnositelj zahtjeva bio je prisiljen boraviti u prostoru manjem od 2 četvorna metra. U tom je predmetu Sud smatrao da takav stupanj prenapučenosti sam po sebi otvara pitanje poštivanja članka 3. Konvencije (vidi *Kalashnikov v. Russia*, br. 47095/99, §§ 96–97, ECHR 2002-VI). Sud je do sličnog zaključka došao i u predmetu *Labzov*, u kojemu je podnositelj zahtjeva mogao koristiti manje od 1 četvornog metra osobnog prostora tijekom svog 35-dnevnog boravka u zatvoru (vidi *Labzov v. Russia*, br. 62208/00, §§ 41-49, 16. lipnja 2005.), te u predmetu *Mayzit*, u kojemu je podnositelj zahtjeva mogao koristiti manje od 2 četvorna metra tijekom svog devetomjesečnog boravka u zatvoru (vidi *Mayzit v. Russia*, br. 63378/00, § 40, 20. siječnja 2005.).

132. S druge strane, u nekim drugim predmetima nije utvrđena povreda članka 3. jer je ograničenost prostora u spavaonicama bila nadoknađena slobodom kretanja što su je zatvorenici uživali tijekom dana (vidi *Valašinas*, prethodno citirano, §§ 103, 107, i *Nurmagomedov v. Russia* (dec.), br. 30138/02, 16. rujna 2004.).

(i) Kaznionica u Lepoglavi od 6. srpnja 2005. do listopada 2006.

133. Prema navodima Vlade, u razdoblju od srpnja do rujna 2005. podnositelj zahtjeva dijelio je ćeliju površine 9,12 četvornih metara s još trojicom zatvorenika; u razdoblju od rujna do prosinca 2005. dijelio je ćeliju površine 9,82 četvorna metra s još trojicom zatvorenika; u svibnju i lipnju 2006. ćeliju površine 10,13 četvornih metara dijelio je s još jednim zatvorenikom; od srpnja do rujna 2006. ćeliju površine 13,72 četvorna metra dijelio je s još trojicom zatvorenika. U svim tim ćelijama postojao je odvojeni sanitarni čvor. Ni Vlada ni podnositelj zahtjeva nisu dostavili nikakve informacije o razdoblju od prosinca 2005. do svibnja 2006. Iz toga slijedi da je podnositelj zahtjeva bio prisiljen boraviti u prostoru skućenijem od onoga što je utvrđeno standardima CPT-a u sljedećim razdobljima: od srpnja do rujna 2005. podnositelj zahtjeva bio je prisiljen boraviti u prostoru površine 2,28 četvornih metara; od rujna do prosinca 2005. u prostoru površine 2,45 četvornih metara; a od srpnja do rujna 2006. u prostoru površine 3,43 četvorna metra.

134. Dnevni raspored podnositelja zahtjeva u razdoblju kad nije radio bio je takav da mu je omogućavao kretanje izvan ćelije cijeloga dana osim u razdoblju od 22.45 do 7.00 sati. Tijekom dana bilo mu je dopušteno boraviti u ćeliji ili u TV boravku ili obavljati telefonske razgovore. Uz to je imao mogućnost boravka na svježem zraku u trajanju od sat i pol dvaput na dan. U razdobljima kad je radio, podnositelju zahtjeva bilo je dopušteno boraviti izvan ćelije u razdoblju od 6.00 sati do 22.45. Nakon završetka posla u 15.00 sati, podnositelj zahtjev imao je mogućnost baviti se raznim aktivnostima do 17.15 sati, uključujući i boravak na svježem zraku. Prema mišljenju Suda, to što mu je ćelija bila skućena podnositelju zahtjeva bilo je nadoknađeno slobodom kretanja. Sud ne nalazi nikakve druge otežavajuće okolnosti glede podnositeljevog boravka u Kaznionici u Lepoglavi.

135. Činjenica je da je tijekom boravka u zatvoru podnositelj zahtjeva u određenim razdobljima bio smješten u ćelijama s pušačima sama po sebi ne može predstavljati postupanje protivno članku 3. Konvencije jer nisu navedene nikakve konkretne posljedice, poput, na primjer, utvrđenog ozbiljnog učinka na podnositeljevo zdravlje.

136. Prethodno izneseno Sudu je dovoljno za zaključak da nije došlo do povrede članka 3. Konvencije u odnosu na opće uvjete boravka podnositelja zahtjeva u Kaznionici u Lepoglavi u razdoblju od 6. srpnja 2005. do 14. listopada 2006.

(ii) Zatvor u Gospiću od 14. listopada 2006. do 6. siječnja 2007.

137. U razdoblju od 14. listopada 2006. do 6. siječnja 2007. podnositelj zahtjeva dijelio je ćeliju površine 12,12 četvornih metara s još jednim zatvorenikom. To znači da je bio prisiljen boraviti u osobnom prostoru

površine 6,06 četvornih metara, što je u skladu sa standardima CPT-a. Sud ne nalazi drugih otežavajućih okolnosti glede boravka podnositelja zahtjeva u Zatvoru u Gospiću.

138. Sud zaključuje da mu informacije koje je podnositelj zahtjeva dostavio nisu dovoljne da bi na temelju njih mogao utvrditi povreda članka 3. Konvencije u odnosu na opće uvjete boravka podnositelja zahtjeva u Zatvoru u Gospiću u razdoblju od 14. listopada 2006. do 6. siječnja 2007.

(iii) Zatvor u Puli od 6. siječnja. do 5. studenoga 2007.

139. U razdoblju od 6. siječnja 2007. do 8. veljače 2007. podnositelj zahtjeva dijelio je ćeliju površine 10,02 četvorna metra s još jednim zatvorenikom, a od 8. veljače 2007. do 5. studenoga 2007. s još je jednim zatvorenikom dijelio ćeliju površine 8,73 četvorna metra, osim u razdoblju od 4. do 19. listopada 2007. kad je bio u Bolnici za osobe lišene slobode u Zagrebu. To znači da je bio prisiljen boraviti u osobnom prostoru površine od 5,01 do 4,36 četvornih metara, što je u skladu sa standardima CPT-a.

140. Sud ne nalazi drugih otežavajućih okolnosti glede boravka podnositelja zahtjeva u Zatvoru u Puli i zaključuje da mu informacije koje je podnositelj zahtjeva dostavio nisu dovoljne da bi na temelju njih mogao utvrditi povreda članka 3. Konvencije u odnosu na opće uvjete boravka podnositelja zahtjeva u Zatvoru u Puli u razdoblju od 6. siječnja do 5. studenoga 2007.

(iv) Zaključak

141. Sud zaključno nalazi da nije došlo do povrede članka 3. Konvencije u odnosu na opće uvjete boravka podnositelja zahtjeva u zatvoru u razdoblju od 6. srpnja 2005. do 5. studenoga 2007.

b. Navodni napadi na podnositelja zahtjeva u zatvoru

142. Sud ponavlja da ako se za osobu koja je odvedena u pritvor u dobrom zdravstvenom stanju utvrdi da je u vrijeme puštanja na slobodu ozlijeđena, država je dužna pružiti uvjerljivo objašnjenje o tome što je te ozljede prouzročilo, a ako se to ne dogodi nedvojbeno se otvara pitanje primjene članka 3. (vidi *Selmouni v. France* [GC], br. 25803/94, § 87, ECHR 1999-V, i *Satik and Others v. Turkey*, br. 31866/96, § 54, 10. listopada 2000.).

143. Prema mišljenju Suda, to se načelo proširuje i na zatvorenike u zatvorima s obzirom na činjenicu da su lišeni slobode i kao takvi ostaju pod nadzorom i nadležnošću uprave zatvora. U odnosu na osobu lišenu slobode, primjena fizičke sile koju nije nužno zahtijevalo ponašanje te osobe narušava ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu prava

utvrđenog člankom 3. (vidi *Tekin v. Turkey*, 9. lipnja 1998., *Reports* 1998-IV, §§ 52 i 53).

144. Ako pojedinac iznese dokazivu tvrdnju da je pretrpio ozbiljno zlostavljanje od strane državnih vlasti protivno članku 3., ta odredba, u kombinaciji s općom dužnošću države iz članka 1. Konvencije da "svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom osigura prava i slobode određene u Konvenciji", podrazumijeva da se treba provesti djelotvorna službena istraga. Ta istraga treba biti takva da može dovesti do otkrivanja i kažnjavanja odgovornih. Kad to ne bi bilo tako, opća zakonska zabrana mučenja, te nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja, unatoč svome temeljnom značaju, bila bi nedjelotvorna u praksi i u nekim bi se slučajevima moglo dogoditi da agenti države praktički nekažnjeno zloupotrebljavaju prava onih koji se nalaze pod njihovom kontrolom (vidi *Assenov and Others*, prethodno citirano, § 102; *Labita v. Italy* [GC], br. 26772/95, § 131, ECHR 2000-IV; te *Muradova v. Azerbaijan*, br. 22684/05, § 100, 2. travnja 2009.). Među najnižim standardima djelotvornosti utvrđenim sudskom praksom Suda nalazi se i uvjet da istraga bude neovisna, nepristrana i da podliježe javnoj kontroli, te da nadležne vlasti moraju postupati s uzornom revnošću i promptnošću (vidi, na primjer, *Menesheva v. Russia*, br. 59261/00, § 67, ECHR 2006-III).

145. Istraga ozbiljnih navoda o zlostavljanju mora biti temeljita. To znači da vlasti uvijek moraju ulagati ozbiljne napore kako bi utvrdili što se dogodilo i da se, kad je riječ o zatvaranju istrage, ne bi smjele oslanjati na brzoplete ili neutemeljene zaključke niti bi na takvim zaključcima smjele temeljiti svoje odluke (vidi *Assenov and Others*, prethodno citirano, § 103 *et seq.*). Vlasti trebaju poduzeti sve razumne mjere koje su im na raspolaganju kako bi osigurale dokaze koji se odnose na incident, uključujući između ostalog i iskaze očevidaca i forenzične dokaze (vidi *Tanrıku v. Turkey* [GC], br. 23763/94, ECHR 1999-IV, § 104 *et seq.*, te *Gül v. Turkey*, br. 22676/93, § 89, 14. prosinca 2000.). Svaka manjkavost u istrazi koja dovodi u pitanje mogućnost utvrđenja uzroka ozljeda ili identiteta osoba koje su za to odgovorne nosi rizik neispunjenja tog standarda.

(i) *Incident od 18. rujna 2006.*

146. Sud ponavlja da navodi o zlostavljanju moraju biti potkrijepljeni odgovarajućim dokazima. U ocjeni dokaza Sud je općenito primjenjivao standard dokazivanja "izvan razumne dvojbe".

Međutim, takav dokaz može proizlaziti iz istodobnog postojanja dostatno jakih, jasnih i neproturječnih premisa odnosno sličnih neosporenih predmnijeva o činjenicama (vidi *Salman v. Turkey* [GC], br. 21986/93, § 100, ECHR 2000-VII, te *Dedovski and Others v. Russia*, br. 7178/03, § 74, 15. svibnja 2008.).

147. Među strankama nije sporno da su 18. rujna 2006. zatvorski čuvari upotrijebili silu protiv podnositelja zahtjeva. Međutim, podnositelj zahtjeva i Vlada različito opisuju tijek tog incidenta. Dok podnositelj zahtjeva tvrdi da su ga zatvorski čuvari pretukli, Vlada, pozivajući se na nekoliko pisanih izvješća osoblja Kaznionice u Lepoglavi podnesenih upravitelju Kaznionice, navodi da je uporaba sile protiv podnositelja zahtjeva bila upotrijebljena isključivo u svrhu odgovora na njegovo nasilno ponašanje, kako bi mu se stavile lisice i kako bi ga se vezalo za krevet.

148. Sud konstatira da je odmah nakon toga došao zatvorski liječnik kako bi pregledao podnositelja zahtjeva. U zdravstvenom kartonu liječnik je zabilježio da je podnositelj zahtjeva uznemiren, verbalno agresivan, nezadovoljan činjenicom da je vezan lisicama, te da je lisicama udario po krevetu. Liječnik nije evidentirao nikakve rane ni druge tragove tjelesnih ozljeda.

149. S obzirom na prethodno izneseno, Sud smatra da su te naznake nedovoljne da bi se dokazalo zlostavljanje koje opisuje podnositelj zahtjeva. Sud stoga utvrđuje da nema dovoljno dokaza koji bi potkrijepili podnositeljevu tvrdnju da su ga 18. rujna 2007. pretukli zatvorski čuvari. Stoga nije došlo do materijalne povrede članka 3. Konvencije u odnosu na navedeni incident.

150. Sud ponavlja da članak 3. Konvencije zahtijeva i da nadležna tijela ispituju navode o zlostavljanju ako su "dokazivi" i ukazuju na postojanje "osnovane sumnje" (vidi *Gök and Güler v. Turkey*, br. 74307/01, § 38, 28. srpnja 2009.). U ovome predmetu, zbog nedostatka dokaza, Sud nije utvrdio dokazanim da je podnositelj zahtjeva bio zlostavljan. Unatoč tome, kao što je Sud presudio i u prethodnom predmetu, to ne znači da njegov prigovor u odnosu na članak 3. nije "dokaziv" u smislu pozitivne obveze provođenja istrage (vidi *Böke and Kandemir v. Turkey*, br. 71912/01, 26968/02 i 36397/03, § 54, 10. ožujka 2009.).

151. Sud konstatira da je nesporno da se 18. rujna 2006. u Kaznionici u Lepoglavi dogodio incident u kojemu su zatvorski čuvari upotrijebili silu protiv podnositelja zahtjeva. Osim toga, u svojoj pritužbi od 25. rujna 2006., upućenoj sucu izvršenja Županijskog suda u Varaždinu, podnositelj zahtjeva između ostalog je naveo da su ga 18. rujna 2006. u Kaznionici u Lepoglavi pretukli zatvorski čuvari. S obzirom na činjenicu da su zatvorenici u posebno ranjivom položaju i s obzirom na uvjet da svaka uporaba sile od strane državnih službenika mora biti u granicama onoga što je prijeko potrebno, Sud smatra da je s zbog prethodno iznesenih činjenica bilo potrebno istražiti navode podnositelja zahtjeva o zlostavljanju, kako bi se utvrdile sve relevantne okolnosti uporabe sile protiv podnositelja zahtjeva. Međutim, navodi podnositelja zahtjeva bili su ignorirani.

152. Kad je riječ o tvrdnji Vlade da je zatvorsko osoblje koje je bilo uključeno u incident sastavilo pisana izvješća za upravitelja zatvora, Sud ponavlja da osobe koje su odgovorne za istragu ili koje provode istragu,

općenito govoreći, trebaju biti neovisne od onih koje su umiješane u događaje (vidi, *mutatis mutandis*, *Güleç v. Turkey*, 27. srpnja 1998., *Reports* 1998-IV, §§ 81-82; *Öğur v. Turkey*, [GC] br. 21954/93, ECHR 1999-III, §§ 91-92; i *McShane v. the United Kingdom*, br. 43290/98, § 95, 28. svibnja 2002.). Tu se ne misli samo na odsutnost hijerarhijske ili institucionalne povezanosti, već i na stvarnu neovisnost (vidi, *mutatis mutandis*, *Ergi v. Turkey*, 28. srpnja 1998., *Reports* 1998-IV, §§ 83-84).

153. U ovome predmetu pisana izvješća i usmeni iskazi čuvara koji su sudjelovali u predmetnim događajima podneseni su unutar zatvora, a razmatrao ih je upravitelj zatvora koji je hijerarhijski bio nadređen osobama koje su bile umiješane u incident. Osim toga, ni upravitelj zatvora ni itko drugi od službenika nisu donijeli nijednu odluku o navodima podnositelja zahtjeva. To se ne može smatrati temeljitom i djelotvornom istragom navoda podnositelja zahtjeva o zlostavljanju od strane zatvorskog osoblja, koju su provela neovisna i nepristrana tijela. Prema mišljenju Suda, odgovornost za ispitivanje raspoloživih dokaza, uključujući i uzimanje iskaza od podnositelja zahtjeva, uključenih službenika i zatvorskoga liječnika, te za neovisnu ocjenu činjenica, prvenstveno je bila na sucu izvršenja Županijskog suda u Varaždinu kojemu je podnositelj zahtjeva podnio pritužbu o zlostavljanju ili na nekom drugom neovisnom tijelu kaznenog progona ili sudu. Međutim, sudac je ignorirao navode podnositelja zahtjeva.

154. S obzirom na prethodno iznesena utvrđenja, Sud nalazi da istraga navoda podnositelja zahtjeva o zlostavljanju nije bila neovisna, temeljita ni učinkovita. Stoga je došlo do povrede članka 3. Konvencije s obzirom na njegov postupovni aspekt.

(ii) Incident od 21. siječnja 2007.

155. Ni u slučaju incidenta od 21. siječnja 2007. među strankama nije sporno da su zatvorski čuvari tom prigodom upotrijebili silu protiv podnositelja zahtjeva. Međutim, podnositelj zahtjeva i Vlada različito opisuju tijek tog incidenta. Dok podnositelj zahtjeva tvrdi da mu je jedan od zatvorskih čuvara nagazio na nogu, a drugi da ga je udario po glavi, Vlada, pozivajući se na nekoliko pisanih izvješća osoblja Zatvora u Puli, navodi da je sila protiv podnositelja zahtjeva bila upotrijebljena isključivo u svrhu odgovora na njegovo nasilno ponašanje, kako bi mu se stavile lisice i kako bi ga se vezalo za krevet.

156. Sud konstatira da ne postoji medicinska dokumentacija niti bilo kakvi drugi dokazi koji bi potkrijepili podnositeljeve navode o zlostavljanju. Sud stoga smatra da nema dovoljno dokaza u prilog tvrdnji podnositelja zahtjeva da su ga 21. siječnja 2007. zlostavljali zatvorski čuvari. Stoga nije došlo do materijalne povrede članka 3. Konvencije u odnosu na navedeni incident.

157. Kad je riječ o postupovnom aspektu članka 3. Konvencije, a posebno u kontekstu zatvorenih osoba, Sud se poziva na načela spomenuta u stavcima 150. i 151. ove presude. U izjavi danoj pred sućem izvršenja Županijskog suda u Puli 26. veljače 2007. podnositelj zahtjeva je između ostalog ustvrdio da mu je 21. siječnja 2007. jedan od zatvorskih čuvara nagazio na nogu, dok ga je drugi udario po glavi. Sudac je zatražio izvješće od uprave Zatvora u Puli. To je izvješće podneseno 9. ožujka 2007., a u njemu je u kratkim crtama opisan događaj o kojemu je riječ. Dopisom od 23. ožujka 2007. sudac je odbacio podnositeljeve tvrdnje. Sud primjećuje da sudac nije osobno saslušao ni jednog od čuvara koji su sudjelovali u incidentu. Kad je riječ o izvješću koje je podnijela uprava Zatvora u Puli, Sud bilježi da u njemu nisu opisane pojedinosti incidenta, već je samo ukratko navedeno da je protiv podnositelja zahtjeva primijenjena posebna mjera održavanja reda i sigurnosti jer da je prethodno prijetio da će se ozlijediti.

158. Glede tvrdnje Vlade da je zatvorsko osoblje koje je bilo uključeno u incident podnijelo pisana izvješća upravitelju zatvora, Sud se poziva na utvrđenja koja se odnose na incident od 18. rujna 2006. (vidi stavke 152. i 153. ove presude).

159. Sve u svemu, Sud smatra da nije provedena temeljita, djelotvorna i neovisna istraga o navodima podnositelja zahtjeva da ga je zlostavljalo zatvorsko osoblje. Stoga je došlo po povrede članka 3. Konvencije s obzirom na njegov postupovni aspekt..

(iii) Incident od 17. veljače 2007.

160. Kad je riječ o incidentu od 17. veljače 2007., podnositelj zahtjeva naveo je da ga je, dok je bio vezan za krevet u samici, jedan čuvar udario u lijevu stranu prsnoga koša. Vlada je zaniijekala uporabu bilo koje sile protiv podnositelja zahtjeva toga dana.

161. Sud konstatira da je četiri dana nakon navodnog incidenta, 21. veljače 2007., podnositelja zahtjeva pregledao liječnik Zatvora u Puli, koji je sastavio izvješće u kojemu se navodi da se podnositelj zahtjeva žali na bol u lijevom hemitoraksu te da nije isključena trauma, iako liječnik nije pronašao vidljive znakove traume niti krvne podljeve. Podnositelj zahtjeva je kod disanja štedio lijevu stranu, te mu je ustanovljen osjećaj boli na palpaciju lijevih gornjih rebara. Poslan je na rendgensko snimanje, koje je obavljeno 22. veljače 2007. i koje nije ukazivalo ni na kakve znakove traume u predjelu rebara niti plućne promjene.

162. Prema mišljenju Suda, liječničko izvješće spomenuto u prethodnom stavku nije dovoljno da bi se na temelju njega moglo zaključiti, izvan osnovane sumnje, da je podnositelj zahtjeva udaren u lijevu stranu prsnoga koša. Iako je točno da je pokazivao bol na dodir u tom predjelu, ni pregled zatvorskog liječnika ni rendgenska snimka nisu otkrili nikakve

znakove ozljede. Prema tome, Sud smatra da nema dovoljno dokaza koji bi potkrijepili tvrdnju podnositelja zahtjeva da su ga 17. veljače 2007. zlostavljali zatvorski čuvari. Stoga nije došlo do materijalne povrede članka 3. Konvencije u odnosu na navedeni incident.

163. Kad je riječ o postupovnom aspektu članka 3. Konvencije, Sud prvo konstatira da je u izjavi danoj pred sućem izvršenja Županijskog suda u Puli 26. veljače 2007. podnositelj zahtjeva između ostalog naveo da ga je 17. siječnja 2007., dok je bio vezan za krevet u samici, jedan od čuvara udario u lijevu stranu prsnoga koša. Iz toga slijedi da je podnositelj zahtjeva propisno obavijestio mjerodavno nacionalno tijelo o sadržaju svojih prigovora na temelju članka 3. Konvencije. Sada se postavlja pitanje je li u konkretnim okolnostima incidenta o kojemu je riječ nastala obveza mjerodavnih državnih tijela da provedu istragu o podnositeljevima navodima o zlostavljanju. U vezi s time, Sud primjećuje da je sudac zatražio izvješće od uprave Zatvora u Puli, da je to izvješće podneseno 9. ožujka 2007. i da je u njemu navedeno da protiv podnositelja zahtjeva nije bila upotrijebljena sila.

164. Sud utvrđuje da zbog nepostojanja jasnih medicinskih nalaza koji bi upućivali na to da je podnositelj zahtjeva pretrpio ikakve ozljede i zbog nepostojanja dokaza o tome da je protiv podnositelja zahtjeva bila upotrijebljena sila, njegova tvrdnja da su ga 17. veljače 2007. navodno zlostavljali zatvorski čuvari nije vjerodostojna, pa stoga nije dovela do nastanka postupovne obveze na temelju članka 3. Konvencije da se ispituju navodi podnositelja zahtjeva.

Stoga nije došlo do povrede članka 3. Konvencije s obzirom na njegov postupovni aspekt

B. PRIGOVORI KOJI SE ISPITUJU NA TEMELJU ČLANKA 8. KONVENCIJE

165. "Privatni život" širok je pojam koji nije moguće iscrpno definirati. Sud je već presuđivao da se i duševno zdravlje treba smatrati ključnim dijelom privatnog života povezanim s aspektom moralnog integriteta. Očuvanje duševne stabilnosti u tom je kontekstu neophodan preduvjet za djelotvorno uživanje prava na poštovanje privatnog života (vidi *Bensaid v. the United Kingdom*, br. 44599/98, § 47, ECHR 2001-I).

166. Sud uz to ponavlja da, iako je osnovni cilj članka 8. zaštititi pojedinca od proizvoljnog miješanja javnih vlasti, to ne znači tek puku obvezu države da se suzdrži od takvog miješanja: uz tu negativnu obvezu, mogu postojati i pozitivne obveze nerazdvojive od djelotvornog poštovanja privatnog života (vidi *Van Kück v. Germany*, br. 35968/97, § 70, ECHR 2003-VII). Međutim, granice između pozitivnih i negativnih obveza države prema članku 8. nije lako precizno definirati. No, primjenjiva načela ipak su slična. Kad se utvrđuje postoji li ili ne postoji takva obveza, potrebno je

uzeti u obzir pravičnu ravnotežu koju treba uspostaviti između općih interesa i interesa pojedinca, a u oba konteksta država uživa određenu slobodu procjene (vidi, na primjer, *Keegan v. Ireland*, 26. svibnja 1994., Serija A br. 290, § 49; *Sheffield and Horsham v. the United Kingdom*, 30. srpnja 1998., § 52, *Reports of Judgments and Decisions 1998-V* i *Mikulić v. Croatia*, br. 53176/99, § 57, ECHR 2002-I).

167. Sud prvo konstatira da su odgovarajući stručnjaci utvrdili da podnositelj zahtjeva boluje od poremećaja ličnosti, PTSP-a i raznih drugih psihičkih tegoba. Dana 13. lipnja 2005. podnositelj zahtjeva smješten je na Odjel za dijagnostiku i programiranje u Zatvoru u Zagrebu s ciljem da se tamo ocijeni njegovo zdravstveno stanje kako bi se moglo odlučiti u koji će zatvor biti poslan na odsluženje kazne i kako bi se donijela odluka o njegovom pojedinačnom programu. U izvješću sastavljenom u tu svrhu navedeno je da je impulzivan i emocionalno nestabilan, da lako gubi kontrolu nad svojim ponašanjem, da očito ima nizak prag tolerancije na frustracije, da je izrazito sklon reagirati agresivno, da ima značajno umanjenu sposobnost održavanja samokontrole i da kod njega postoji velika vjerojatnost ponavljanja kaznenog djela. Preporučena je psihijatrijska kontrola po potrebi (vidi stavak 44. ove presude).

168. Ti su navodi nekoliko puta potvrđeni. Tako je u otpusnom pismu Bolnice za osobe lišene slobode u Zagrebu sastavljenom 25. svibnja 2005. preporučan psihijatrijski nadzor podnositelja zahtjeva po potrebi i intenzivniji angažman službi tretmana (vidi stavak 41. ove presude). U izvješću od 24. veljače 2006., što ga je sastavila uprava Kaznionice u Lepoglavi, navodi se da je podnositelju zahtjeva dijagnosticirana depresija, paranoja, elementi PTSP-a i nizak prag tolerancije na frustracije (vidi stavak 53. ove presude). U naknadnom otpusnom pismu Bolnice za osobe lišene slobode u Zagrebu sastavljenom 18. listopada 2007. kao podnositeljeva dijagnoza navodi se PTSP i preporučuje mu se redoviti psihijatrijski nadzor (vidi stavak 88. ove presude).

169. Činjenice predmeta ukazuju i na to da je podnositelj zahtjeva bio sklon sukobljavanju s ostalim zatvorenicima i zatvorskim osobljem, da se agresivno ponašao i da je često štrajkao glađu. U nekoliko navrata sam je sebi nanio ozljede. Prema mišljenju Suda, te okolnosti ukazuju na to da je podnositelju zahtjeva uistinu bio potreban psihijatrijski nadzor.

170. U predmetu se stoga postavlja pitanje jesu li državna tijela poduzela potrebne mjere kako bi podnositelju zahtjeva osigurala odgovarajući psihijatrijski nadzor. S tim u vezi, činjenica da je podnositelj zahtjeva zatvorenik ima presudnu važnost jer je kao takav pod kontrolom državnih tijela i ne može sam sebi osigurati psihijatrijski nadzor, već u tom pogledu ovisi o postupcima mjerodavnih zatvorskih službi. Nedvojbeno je da su zatvorenici koji boluju od duševnih poremećaja podložniji osjećaju podčinjenosti i bespomoćnosti. Zbog toga je s povećanom pozornošću potrebno ispitati je li se postupilo u skladu s Konvencijom. Iako su nadležna

tijela dužna, na temelju priznatih pravila medicinske znanosti, donijeti odluku o terapijskim postupcima koji će se primijeniti s ciljem očuvanja tjelesnog i duševnog zdravlja zatvorenika koji ne mogu odlučivati u svoje ime i za koje su, prema tome, ta tijela odgovorna, takvi pacijenti ipak ostaju pod zaštitom članka 8. (vidi, *mutatis mutandis*, *Ślawomir Musiał v. Poland*, br. 28300/06, § 96, 20. siječnja 2009.).

171. Kad je riječ o ovome predmetu, Sud se slaže s Vladom da u zdravstvenom kartonu podnositelja zahtjeva ni u jednoj fazi nije bilo nikakvih naznaka koje bi dovodile u pitanje njegov smještaj u redovnu kaznenu ustanovu. Posao Suda nije da osporava taj karton. Sud nadalje primjećuje da nijedan od psihijatarata koji su pregledali podnositelja zahtjeva, osim farmakoterapije, nije preporučio nikakvo posebno liječenje njegovog psihičkog stanja.

172. Nije sporno da je podnositelju zahtjeva tijekom boravka u zatvoru propisana i davana farmakoterapija za njegovo psihičko stanje. Osim toga, u dokumentima što ih je dostavio podnositelj zahtjeva nema nikakvih naznaka da mu se zbog uvjeta boravka u zatvoru pogoršalo duševno zdravlje.

173. Kad je riječ o nekim drugim, neobaveznim oblicima liječenja, Vlada je ustvrdila da su zatvorenici koji su bolovali od PTSP-a uključeni u grupnu terapiju posebno skrojenu prema njihovim potrebama. Od tri kaznene ustanove o kojima je ovdje riječ, takve su grupe osnovane u Kaznionici u Lepoglavi i Zatvoru u Puli.

174. Kad je riječ o boravku podnositelja zahtjeva u Kaznionici u Lepoglavi, Vlada je ustvrdila da je tijekom svog boravka tamo, od dana kad je došao, podnositelj zahtjeva bio uključen u terapijski program za zatvorenike oboljele od PTSP-a. Podnositelj zahtjeva naveo je da nije bio obaviješten o grupnim terapijama i da ih nije pohađao. Sud konstatira da Vlada nije dostavila nikakve dodatne informacije o točnom trajanju i učestalosti terapijskog liječenja podnositelja zahtjeva. Iz tog razloga Sud ne može ocijeniti je li ili nije podnositelj zahtjeva pohađao te terapije.

175. Dok je bio u Zatvoru u Puli, od 6. siječnja do 5. studenoga 2007., podnositelj zahtjeva je na početku bio uključen u grupnu terapiju za zatvorenike oboljele od PTSP-a, ali je uskoro isključen. Prema navodima Vlade, to se dogodilo zbog čestih sukoba podnositelja zahtjeva s ostalim zatvorenicima i zbog toga što je svojim ponašanjem ometao terapije.

176. Sud prihvaća da je, kako se navodi u medicinskoj dokumentaciji u spisu, podnositelj zahtjeva osoba sklona sukobima i agresivnom ponašanju (kao što je uostalom zabilježeno u njegovom zdravstvenom kartonu i mišljenjima psihijatarata) i da bi zbog toga njegovo sudjelovanje u radu terapijskih skupina moglo biti teško, ako ne i nemoguće. Sud uz to primjećuje da psihijatri podnositelju zahtjeva nikada nisu posebno preporučili pohađanje grupne terapije.

177. Kad je riječ o psihijatrijskome liječenju podnositelja zahtjeva tijekom njegovog boravka u Kaznionici u Lepoglavi, Sud konstatira da je u

razdoblju od godinu dana i tri mjeseca koje je tamo proveo, podnositelj zahtjeva kod psihijatra bio šest puta, a jednom je odbio otići kod zatvorskog psihijatra. Uz to je zbog svog psihičkog stanja bio dvaput hospitaliziran u Bolnici za osobe lišene slobode u Zagrebu, prvo u trajanju od dvadeset dana, i to od 30. svibnja do 21. lipnja 2006., a potom u trajanju od devet dana, od 20. do 29. rujna 2006. Tijekom cijelog svog boravka u Kaznionici u Lepoglavi podnositelj zahtjeva dobivao je lijekove na recept zbog svog psihičkog stanja.

178. Iz spisa predmeta proizlazi da tijekom svog boravka u Zatvoru u Gospiću od 14. listopada 2006. do 6. siječnja 2007. podnositelj zahtjeva nije primao nikakvu terapiju za svoje psihičko stanje.

179. Tijekom svog boravka u Zatvoru u Puli od 6. siječnja do 5. studenoga 2007. podnositelj zahtjeva uzimao je lijekove na recept. Dvaput je bio kod psihijatra i na četrnaest je dana, tj. u razdoblju od 4. do 18. listopada 2007., poslan u Bolnicu za osobe lišene slobode u Zagrebu.

180. Sud primjećuje da je podnositelj zahtjeva primao prepisanu farmakoterapiju da je redovito odlazio kod psihijatra. U tri je navrata hospitaliziran zbog pogoršanja psihičkog stanja. Prema mišljenju Suda, podnositelj zahtjeva dobivao je terapiju koju je prepisao psihijatar i bio je pod redovnim i odgovarajućim psihijatrijskim nadzorom. To znači da su mjerodavne zatvorske službe na primjeren način pristupile rješavanju problema njegovog psihičkog stanja.

Stoga nije došlo do povrede članka 8. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 5. STAVAKA 1. I 5. KONVENCIJE

181. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da je njegov boravak u pritvoru u razdoblju od 2. do 30. ožujka 2005. bio nezakonit i da u tom pogledu nije dobio zadovoljštinu. Pozvao se na članak 5. stavke 1. i 5. Konvencije čiji mjerodavni dijelovi glase kako slijedi:

"1. Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

...

c) ako je zakonito uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprečavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega nakon njegova počinjenja;

...

5. Svatko tko je žrtva uhićenja ili pritvaranja suprotno odredbama ovoga članka ima izvršivo pravo na odštetu."

182. Vlada je ustvrdila da podnositelj zahtjeva nema status žrtve zbog toga što je odlukom od 30. ožujka 2005. Županijski sud u Puli utvrdio da je boravak podnositelja zahtjeva u pritvoru od 2. do 30. ožujka 2005. bio nezakonit i zbog toga što je podnositelj zahtjeva imao mogućnost podići građansku tužbu protiv države radi naknade štete zbog nezakonitog pritvora. Podredno tome, Vlada je ustvrdila da je ovaj dio zahtjeva podnesen izvan šestomjesečnog roka jer je podnositelju zahtjeva pritvor okončan 30. ožujka 2005., a zahtjev je Sudu podnesen 19. ožujka 2006. Nadalje, podnositelj zahtjeva nije iskoristio domaća pravna sredstva jer je postupak po njegovoj građanskoj tužbi protiv države još u tijeku.

183. Što se tiče podnositeljevog statusa žrtve, Sud ponavlja da podnositelj zahtjeva može izgubiti status žrtve ako se ispune dva uvjeta: kao prvo, vlasti bi trebale priznati navodnu povredu bilo izrijeком ili sadržajno i, kao drugo, trebale bi pružiti zadovoljštinu (vidi, na primjer, *Eckle v. Germany*, 15. srpnja 1982., Serija A br. 51, §§ 69; *Dalban v. Romania* [GC], br. 28114/95, § 44, ECHR 1999-VI; *Guisset v. France*, br. 33933/96, §§ 66-67, ECHR 2000-IX; i *Stephens v. Malta (no. 1)*, br. 11956/07, § 58, 21. travnja 2009.). U odsutnosti takvoga priznanja ili pružanja zadovoljštine, odluka ili mjera u korist podnositelja zahtjeva u načelu nije dovoljna da mu se oduzme status "žrtve". (vidi *Constantinescu v. Romania*, br. 28871/95, § 40, ECHR 2000-VIII).

184. Što se tiče pitanja iscrpljenja domaćih pravnih sredstava, Sud je već presuđivao da ako se podnositeljev prigovor o povredi članka 5. stavka 1. Konvencije uglavnom temelji na navodnoj nezakonitosti njegovog pritvora prema domaćem pravu i ako je taj pritvor okončan, tužba koja može dovesti do utvrđenja nezakonitosti pritvora i do naknadnog dosuđivanja naknade štete predstavlja djelotvorno pravno sredstvo koje je potrebno iscrpiti ako je njegova upotrebljivost uvjerljivo utvrđena. Kad bi se presudilo drukčije, to bi značilo dupliciranje domaćeg postupka s postupkom pred Sudom, za što bi se teško moglo reći da je u skladu s njegovim supsidijarnim karakterom (vidi *Gavril Yosifov v. Bulgaria*, br. 74012/01, § 42, 6. studenoga 2008.).

185. Kad je pak riječ o ovome predmetu, Sud konstatira da je odlukom od 30. ožujka 2005. Županijski sud u Čakovcu izrijeком priznao da je, u skladu s mjerodavnim odredbama Zakona o kaznenom postupku, zakonski rok podnositeljevog pritvora protekao 2. ožujka 2005., te da nakon tog datuma stoga više nije bilo osnove za njegovo zadržavanje u pritvoru, što znači da je pritvor podnositelja zahtjeva u razdoblju od 2. do 30. ožujka 2005. bio u suprotnosti s mjerodavnim pravom (vidi stavak 20. ove presude). Nadalje, na temelju članka 498. Zakona o kaznenom postupku, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu štete za razdoblje u kojemu je zadržan u pritvoru nakon proteka zakonskog roka. U tom pogledu, podnositelj zahtjeva ima pravo podići građansku tužbu protiv države. Na temelju članka 186. (a) Zakona o parničnom postupku, on ima obvezu prvo se obratiti nadležnom državnom odvjetništvu sa zahtjevom za mirno

rješenje spora. Prema mišljenju Suda, građanska tužba protiv države predviđena domaćim pravom pravno je sredstvo koje je potrebno iscrpiti jer je posebno osmišljeno kako bi se osobama koje su bile nezakonite pritvorene omogućilo da od države zatraže zadovoljštinu. Sud bilježi da je podnositelj zahtjeva podigao građansku tužbu za naknadu štete i da je taj postupak trenutačno u tijeku pred žalbenim sudom.

186. Iz toga proizlazi da je ovaj dio zahtjeva preuranjen, pa se stoga mora odbaciti na temelju članka 35. stavaka 1. i 4. Konvencije zbog neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava. S obzirom na taj zaključak, Sud smatra da u ovoj fazi on apsorbira sva daljnja pitanja vezana uz podnositeljev status žrtve.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE ZAJEDNO S ČLANKOM 6. STAVKOM 3.

187. Podnositelj zahtjeva prigovorio je i u vezi s povredom svog prava na pošteno suđenje u kaznenom postupku koji se vodio protiv njega zbog toga što nije bio u mogućnosti angažirati branitelja na raspravi održanoj 1. travnja 2005. i nakon toga, te zbog toga što mu navodno nije omogućen uvid u spis predmeta. Podnositelj zahtjeva naveo je i da identifikacija predmeta koji su se trebali upotrijebiti kao dokaz nije provedena u skladu s važećim postupovnim pravilima jer dva svjedoka nisu bila prisutna stalno i istodobno. Pozvao se na članak 6. stavke 1. i 3. čiji mjerodavni dijelovi glase kako slijedi:

"Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi...svatko ima pravo...da sud...u razumnom roku ispita njegov slučaj.

...

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

...

b) da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje obrane;

c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde;

... "

188. Vlada je osporila tu tvrdnju.

A. Dopuštenost

Tvrđnje stranaka

189. Vlada je ustvrdila da podnositelj zahtjeva nije pravilno iskoristio domaća pravna sredstva jer je umjesto da podnese ustavnu tužbu protiv presude Županijskog suda u Čakovcu od 17. svibnja 2005. on podnio zahtjev za izvanredno preispitivanje Vrhovnome sudu. To znači da je i njegov zahtjev Sudu bio podnesen izvan šestomjesečnog roka jer je pravomoćna presuda u kaznenom postupku protiv podnositelja zahtjeva zapravo bila prethodno spomenuta presuda Županijskog suda u Čakovcu.

190. Podnositelj zahtjeva ustvrdio je da je pravilno iskoristio sva pravna sredstva koja su mu bila na raspolaganju te da je zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude predstavljao pravno sredstvo za rješavanje povrede koja je bila predmet njegovog prigovora u odnosu na kazneni postupak.

Ocjena Suda

191. Sud primjećuje da su zahtjevi iz članka 35. stavka 1. koji se odnose na iscrpljenje domaćih pravnih sredstava i na šestomjesečni rok u bliskoj međusobnoj vezi, ne samo zbog toga što su stavljeni u isti članak, već i zbog toga što su izrečeni u jednoj te istoj rečenici čija gramatička struktura ukazuje na postojanje takve korelacije (vidi *Hatjianastasiou v. Greece*, br. 12945/87, Odluka Komisije od 4. travnja 1990., te *Berdzenishvili v. Russia* (dec.), br. 31697/03, ECHR 2004-II (izvadci)).

192. Sud uz to primjećuje da je svrha pravila o šestomjesečnom roku promicati pravnu sigurnost i osigurati da se predmeti koji otvaraju pitanja iz Konvencije rješavaju u razumnom roku. Nadalje, to bi pravilo osim toga trebalo zaštititi državna tijela i ostale zainteresirane osobe od bivanja u stanju neizvjesnosti kroz dulje vremensko razdoblje. I na kraju, ono bi trebalo omogućiti utvrđivanje činjeničnog stanja predmeta prije nego što mogućnost takvog utvrđivanja ne nestane i na taj način učini pošteno ispitivanje pitanja o kojemu je riječ gotovo nemogućim (vidi *Kelly v. the United Kingdom*, br. 10626/83, Odluka Komisije od 7. svibnja 1985., Decisions and Reports (DR) 42, str. 205, te *Baybora and Others v. Cyprus* (dec.), br. 77116/01, 22. listopada 2002.).

193. U ovome predmetu Sud konstatira da je presuda kojom je podnositelj zahtjeva osuđen potvrđena od Županijskog suda u Čakovcu 17. svibnja 2005.. Nakon toga, podnositelj zahtjeva podnio je Vrhovnom sudu zahtjev za izvanredno ispitivanje pravomoćne presude. Taj je zahtjev odbijen 22. studenoga 2005. Podnositelj zahtjeva potom je podnio ustavnu tužbu koju je Ustavni sud odbacio 23. veljače 2006.

194. Zahtjev Sudu podnesen je 16. svibnja 2006., što znači manje od šest mjeseci od datuma odluka Vrhovnog suda i Ustavnog suda, ali više od šest mjeseci od datuma presude Županijskog suda u Čakovcu. Iz toga slijedi da Sud može postupati po podnesenom mu zahtjevu samo ako se zahtjev za preispitivanje pravomoćne presude i ustavna tužba protiv odluke Vrhovnog suda kojom je odbijen podnositelj zahtjev smatraju pravnim sredstvima u smislu članka 35. stavka 1. Konvencije, u kojem slučaju šestomjesečni rok predviđen tim člankom treba računati da teče od datuma odluke Ustavnoga suda.

195. Sud konstatira da on u svakome predmetu ima nadležnost ocijeniti, u svjetlu konkretnih činjenica, pruža li dotično pravno sredstvo mogućnost dobivanja djelotvorne i dostatne zadovoljštine u smislu općepriznatih pravila međunarodnog prava koja se odnose na iscrpljenje domaćih pravnih sredstava, te ga, ako to nije slučaj isključiti iz daljnjeg razmatranja primjenom šestomjesečnog roka.

196. Sud ponavlja da je, prema njegovoj utvrđenoj sudskoj praksi, svrha pravila o domaćim pravnim sredstvima iz članka 35. stavka 1. Konvencije državama ugovornicama pružiti priliku da spriječe ili isprave povrede za koje se navodi da su ih počinile prije nego što se ti navodi iznesu pred Sud. Sud ističe da se prilikom primjene tog pravila mora na odgovarajući način uzeti u obzir kontekst. U tom je smislu potvrdio da se članak 35. mora primjenjivati uz određeni stupanj fleksibilnosti i bez prekomjernoga formalizma (vidi *Akdivar and Others v. Turkey*, 16. rujna 1996., *Reports* 1996-IV, § 69).

197. Sud ponavlja da se od podnositelja zahtjeva traži da na redovan način koristi domaća pravna sredstva koja su djelotvorna, dostatna i dostupna. Također podsjeća da u slučaju kad postoji više pravnih sredstava koje neka osoba može iskoristiti, ona ima pravo odabrati ono pravno sredstvo kojim se rješava njezin osnovni prigovor (vidi *Croke v. Ireland* (dec.), br. 33267/96, 15. lipnja 1999.). Drugim riječima, kad se uloži jedno pravno sredstvo, ne traži se ulaganje i drugog pravnog sredstva koje u osnovi ima isti cilj (vidi *Moreira Barbosa v. Portugal* (dec.), br. 65681/01, ECHR 2004-V, te *Jeličić v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), br. 41183/02, 15. studenoga 2005.).

198. Sud prvo konstatira da je podnositelj zahtjeva iskoristio izvanredni pravni lijek – zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude. I u građanskom i u kaznenom postupku u domaćem pravu postoji nekoliko pravnih sredstava protiv pravomoćnih presuda. Sud je dosad odlučivao u određenom broju hrvatskih predmeta u kojima se revizija izjavljena Vrhovnom sudu protiv pravomoćne presude donesene u građanskom postupku smatrala pravnim sredstvom koje je potrebno iscrpiti (vidi, na primjer, *Blečić v. Croatia*, br. 59532/00, §§ 22-24, 29. srpnja 2004.; *Debelić v. Croatia*, br. 2448/03, §§ 10 i 11, 26. svibnja 2005.; te *Pitra v. Croatia*, br. 41075/02, § 9, 16. lipnja 2005.). Isto je pravilo primijenjeno i u

predmetima protiv Bosne gdje postoji istovjetno pravno sredstvo (vidi *Jeličić v. Bosnia and Herzegovina*, br. 41183/02, § 17, ECHR 2006-...). Što se tiče pravnog sredstva u kaznenom pravu o kojemu je ovdje riječ, Sud je u jednom prethodnom predmetu (vidi *Kovač v. Croatia* (br. 503/05, 12. srpnja 2007.)) uzeo u obzir postupak pred Vrhovnim sudom koji se vodio povodom zahtjeva za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude što ga je podnio okrivljenik u jednom kaznenom predmetu.

199. Zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude dostupan je samo okrivljeniku (tužitelju nije dopušteno njegovo korištenje), a može se podnijeti mjesec dana od dostave presude okrivljeniku, i to zbog strogo ograničenih pravnih pogrešaka počinjenih na štetu okrivljenika. Podnositelj zahtjeva u ovome predmetu takav je zahtjev podnio između ostalog i zbog navodne povrede njegovog prava na obranu za vrijeme glavne rasprave, što je, na temelju članka 427., jedna od zakonskih osnova za podnošenje takvog zahtjeva. Sud stoga smatra da je u ovome predmetu upravo to pravno sredstvo podnositelju zahtjeva pružilo mogućnost zatražiti ispravljanje navodne povrede o kojoj je ovdje riječ. Sud primjećuje da je u ovome predmetu to pravno sredstvo podnositelju zahtjeva pružilo mogućnost prigovoriti navodnoj povredi. Prema tome, bez obzira na utvrđenje Ustavnoga suda da se odluka Vrhovnog suda donesena povodom tog zahtjeva nije odnosila na meritum predmeta, Sud smatra da je podnositelj zahtjeva pravilno iskoristio dostupna domaća pravna sredstva i poštovao pravilo o šestomjesečnom roku.

200. Glede podnositeljeve naknadne ustavne tužbe, Sud primjećuje da, na temelju članka 62. Zakona o Ustavnom sudu, svatko tko smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti kojim je odlučeno o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda, može podnijeti ustavnu tužbu protiv tog akta. Podnositelj zahtjeva u ovome predmetu, kako u svome zahtjevu za preispitivanje pravomoćne presude, tako i u svojoj ustavnoj tužbi, ustvrdio je da mu je povrijeđeno pravo na obranu u kaznenom postupku koji se vodio protiv njega. Ne dovodeći u pitanje odluku Ustavnoga suda o relevantnim kriterijima za ocjenu dopuštenosti ustavnih tužbi, Sud smatra da je polazeći od teksta članka 62. Zakona o Ustavnom sudu podnositelj zahtjeva imao razloga vjerovati da njegova ustavna tužba protiv odluke Vrhovnog suda kojom je odbijen njegov zahtjev za preispitivanje pravomoćne presude, u kojemu se bio potužio na povredu svoga prava na pošteno suđenje, predstavlja pravno sredstvo koje je bilo potrebno iscrpiti.

201. S obzirom na zaključke Suda da u ovome predmetu zahtjev za preispitivanje pravomoćne presude predstavlja pravno sredstvo koje je bilo potrebno iscrpiti, a bez obzira na utvrđenje Ustavnog suda da se odluka Vrhovnog suda donesena povodom tog zahtjeva nije odnosila na meritum predmeta, Sud utvrđuje da je podnositelj zahtjeva pravilno iskoristio

dostupna domaća pravna sredstva i da je poštovao pravilo o šestomjesečnom roku. Stoga se Vladini prigovori u tom pogledu moraju odbiti.

202. Sud nalazi da ovaj dio zahtjeva nije očito neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Nalazi i da on nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

Tvrđnje stranaka

203. Podnositelj zahtjeva prigovorio je na temelju članka 6. stavaka 1. i 3 (b) i (c) Konvencije da nije imao pošteno suđenje u kaznenom postupku koji se vodio protiv njega. Ustvrdio je da, iako mu je tijekom pritvora postavljeno nekoliko branitelja po službenoj dužnosti, u stvarnosti zapravo nije imao priliku komunicirati s njima i pripremiti svoju obranu. Nadalje, nije mu u dovoljnoj mjeri omogućeno da izvrši uvid u spis predmeta ili da dobije preslike svih bitnih dokumenata u spisu. Iako su njegovi zahtjevi u tom smislu formalno priznati, to je pravo zapravo ostvario samo jednom prije nego što je osuđen. Ustvrdio je i da mu je 30. ožujka 2005. branitelj po službenoj dužnosti automatski razriješen jer je toga dana pušten iz pritvora. Sljedeća je rasprava održana 1. travnja 2005., a njemu je odbijen zahtjev da se rasprava odgodi kako bi imao vremena pronaći novog branitelja. Iako je tada izjavio da neće iznositi obranu jer nema branitelja, sud koji je vodio postupak pogrešno je konstatirao da se podnositelj zahtjeva odrekao prava na pravno zastupanje i da se odlučio braniti šutnjom. Nastavio je s raspravom i zaključio raspravu proglašivši podnositelja zahtjeva krivim.

204. Vlada je ustvrdila da je podnositelj zahtjeva imao branitelja po službenoj dužnosti tijekom cijeloga pritvora, kako propisuju relevantne odredbe Zakona o kaznenom postupku i da je imao dovoljno vremena i prilike za pripremu obrane. Na raspravi održanoj 30. ožujka 2005. podnositelj zahtjeva izrijeckom se odrekao prava na pravno zastupanje, kao što je uneseno u zapisnik s rasprave.

Ocjena Suda

205. Imajući na umu da zahtjevi iz stavka 3 (b) i (c) članka 6. Konvencije predstavljaju specifične elemente prava na pošteno suđenje zajamčenog stavkom 1., Sud će zajedno ispitati sve prigovore na temelju obaju odredaba (vidi, posebno, *Hadjianastassiou v. Greece*, 16. prosinca 1992., § 31, te *G.B. v. France*, br. 44069/98, § 57, ECHR 2001-X).

206. Sud ponavlja da članak 6. Konvencije, gledan u cjelini, okrivljeniku jamči pravo da djelotvorno sudjeluje u kaznenom postupku. Pojam "djelotvornog sudjelovanja" u kaznenom postupku obuhvaća pravo

sastavljanja bilježaka radi lakšeg vođenja obrane, bez obzira je li okrivljenik zastupan po branitelju ili nije. Naime, za obranu okrivljenikovih interesa od najveće je koristi okrivljenikov doprinos odvjetnikovom vođenju predmeta prije nego što okrivljenik bude pozvan dati iskaz (vidi *Matyjek v. Poland*, br. 38184/03, § 59, ECHR 2007-..., te *Pullicino v. Malta* (dec.), br. 45441/99, 15. lipnja 2000.).

207. Sud također ponavlja da se, prema načelu jednakosti stranaka u postupku, kao jednom od obilježja šireg pojma poštenog suđenja, svakoj stranci mora pružiti razumna mogućnost da iznese svoj slučaj pod uvjetima koji ju ne stavljaju u znatno nepovoljniji položaj u odnosu na protivnu stranu (vidi, na primjer, *Bulut v. Austria*, 22. veljače 1996., § 47, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II, te *Foucher v. France*, 18. ožujka 1997., § 34, *Reports* 1997-II). Sud nadalje primjećuje da, kako bi se osiguralo da optuženik ima pošteno suđenje, sve poteškoće s kojima se obrana susretne zbog ograničenja svojih prava moraju imati dovoljnu protutežu u postupcima koje provode sudske vlasti (vidi *Doorson v. the Netherlands*, 26. ožujka 1996., § 72, *Reports* 1996-II, te *Van Mechelen te Others v. the Netherlands*, 23. travnja 1997., § 54, *Reports* 1997-III).

208. Sud ističe da članak 6. stavak 3. (b) optuženiku jamči "odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje obrane", pa stoga podrazumijeva da, sadržajno gledajući, aktivnosti obrane koje se poduzimaju u ime optuženika mogu obuhvaćati sve ono što je "potrebno" za pripremu glavne rasprave. Optuženiku se mora omogućiti da svoju obranu organizira na odgovarajući način i bez ikakvih ograničenja glede mogućnosti podnošenja svih relevantnih argumenata obrane pred raspravni sud, te da na taj način utječe na ishod postupka. (vidi *Connolly v. the United Kingdom* (dec.), br. 27245/95, 26. lipnja 1996., te *Mayzit v. Russia*, br. 63378/00, § 78, 20. siječnja 2005.). Nadalje, kad je riječ o mogućnostima koje svatko optužen za kazneno djelo treba imati, to podrazumijeva da se takvoj osobi treba pružiti prilika da se, u svrhu pripreme obrane, upozna s rezultatima istraga koje su se vodile tijekom cijeloga postupka (vidi *C.G.P. v. the Netherlands*, (dec.), br. 29835/96, 15. siječnja 1997.; *Foucher, naprijed citirano*, §§ 26-38; te *Galstyan v. Armenia*, br. 26986/03, § 84, 15. studenoga 2007.). Pitanje prikladnosti vremena i mogućnosti koje su optuženiku stavljeni na raspolaganje mora se ocijeniti u svjetlu okolnosti svakog pojedinog predmeta.

209. U ovome je predmetu nekoliko pitanja od presudne važnosti. Sud prvo konstatira da je podnositelju zahtjeva na teret bilo stavljeno više od dvadeset točaka optužbe za krađu i tešku krađu te da mu je prijetila bezuvjetna kazna zatvora. Spis predmeta, čiju je presliku Vlada dostavila, bio je prilično opsežan.

210. Sud primjećuje da je presudu koju je donio Općinski sud u Prelogu dana 26. kolovoza 2004. u kaznenom postupku protiv podnositelja zahtjeva žalbeni sud ukinuo 14. siječnja 2005. između ostalog i zbog povrede

podnositeljevog prava na obranu. Predmet je tada vraćen prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje. Stoga će Sud ispitati je li postupak nakon 14. siječnja 2005. bio u skladu sa zahtjevima članka 6. Konvencije.

211. Sud konstatira da je podnositelja zahtjeva tijekom cijeloga postupka, osim u razdoblju od 30. ožujka do 1. travnja 2005., zastupalo više branitelja po službenoj dužnosti. Osnova za postavljanje branitelja po službenoj dužnosti bila je činjenica da je podnositelj zahtjeva tijekom suđenja bio u pritvoru, a prema članku 65. Zakona o kaznenom postupku, svi pritvorenici moraju imati pravnog zastupnika, bez obzira na težinu optužaba koje im se stavljaju na teret.

212. U ponovljenom postupku pred Općinskim sudom u Prelogu podnositelju zahtjeva postavljen je novi branitelj dana 4. veljače 2005., nakon što je prethodni branitelj zatražio razrješenje zbog neslaganja s podnositeljem zahtjeva. Iako je podnositelju zahtjeva bila dopuštena neograničena telefonska komunikacija s novim braniteljem, izgleda da takvih kontakata nije bilo, barem ne do 14. veljače 2005., kad je podnositelj zahtjeva prigovorio uredujućem sucu da nije mogao stupiti u kontakt s braniteljem jer se na pozive na broj koji je podnositelj zahtjeva dobio kao braniteljev broj nitko nije javljao. Podnositelj zahtjeva uz to je zatražio dopuštenje da ga branitelj posjeti u zatvoru, ali taj je zahtjev ostao bez odgovora. Međutim, istina je da je ročište zakazano za 17. veljače 2005. odgođeno na usmeni zahtjev branitelja, kako bi mu se omogućilo da pripremi podnositeljevu obranu. Nema dokaza da je branitelj zapravo uopće ikada posjetio podnositelja zahtjeva. Prema mišljenju Suda, s obzirom na to da je podnositelj zahtjeva bio u pritvoru, bilo bi za očekivati da su nadležna tijela vodila evidenciju o posjetima branitelja podnositelju zahtjeva kako bi se osiguralo poštovanje okrivljenikovog prava na obranu.

213. Sud osim toga konstatira da je 7. ožujka 2005. podnositelj podnio zahtjev da mu se omogući uvid u spis predmeta, ali nije dobio odgovor. Rasprava od 10. ožujka 2005. odgođena je jer je podnositelj zahtjeva na početku rasprave uvrijedio uredujućeg suca. Podnositelj zahtjeva pušten je na slobodu 30. ožujka 2005. jer je protekao najdulji dopušteni rok za njegovo zadržavanje. U tom je trenutku njegov branitelj razriješen dužnosti jer su, prema domaćem pravu, prestali postojati razlozi za obvezno pravno zastupanje podnositelja zahtjeva u kaznenom postupku. Tako je na raspravi održanoj 1. travnja 2005. pred Općinskim sudom u Prelogu podnositelj zahtjeva bio bez pravnog zastupnika. Opisi događaja na toj raspravi što su ih dali podnositelj zahtjeva i Vlada razlikuju se u nekim bitnim točkama. Dok je Vlada ustvrdila da se podnositelj zahtjeva, nakon što je bio propisno obaviješten o svojim pravima, odrekao prava na pravno zastupanje i da se odlučio braniti šutnjom, podnositelj zahtjeva s druge je strane kazao da je potpuno ignoriran njegov prigovor o tome da nije mogao pripremiti obranu jer njegovome zahtjevu za uvid u spis predmeta nije propisno udovoljeno.

214. Sud konstatira da je 2. travnja 2005., čak i prije nego što je dobio pisani otpравak presude objavljene 1. travnja 2005., podnositelj zahtjeva podnio žalbu u kojoj je između ostalog ustvrdio da mu je povrijeđeno pravo na obranu zbog toga što nije mogao pripremiti obranu jer mu u stvarnosti zapravo nije bila pružena prilika da izvrši uvid u spis predmeta. U svojoj se žalbi podnositelj zahtjeva uz to potužio da su potpuno ignorirani njegovi prigovori u vezi s time, koje je iznio na raspravi. S obzirom na činjenicu da se podnositelj zahtjeva tako brzo žalio i da nije potpisao zapisnik s rasprave održane 1. travnja 2005., Sud ne može pripisati odlučnu važnost bilješci u zapisniku prema kojoj se podnositelj zahtjeva odrekao prava na pravno zastupanje i odlučio se braniti šutnjom. Iako se utvrđuje da podnositelj zahtjeva na toj raspravi nije izjavio ništa u svoju obranu, ne može se bezrezervno prihvatiti da je to učinio zbog toga što se ne želi braniti. U vezi s time, određenu težinu nosi podnositeljeva tvrdnja da se nije mogao braniti jer mu uopće nije bio propisno omogućen uvid u spis predmeta.

215. Glede okolnosti vezanih uz podnositeljev zahtjev za uvid u spis predmeta, Sud konstatira da je tijekom cijeloga suđenja, osim dva dana i to 30. ožujka i 1. travnja 2005., podnositelj zahtjeva boravio u pritvoru, pa stoga nije bio u mogućnosti slobodno izvršiti uvid u svoj spis. Na općinski sud koji je vodio kazneni postupak protiv njega doveden je 1. listopada 2004., kad je pregledao spis predmeta i preslikao neke dokumente. Međutim, presuda donesena 26. kolovoza 2004. ukinuta je 14. siječnja 2005. između ostalog i zbog toga što podnositelj zahtjeva nije imao ni dovoljno kontakata sa svojim braniteljem ni dovoljno vremena za pripremu svoje obrane. Nadalje, 7. ožujka 2005. u ponovljenom postupku pred općinskim sudom, podnositelj zahtjeva još je jednom zatražio uvid u spis predmeta. Objasnio je da 1. listopada 2004. nije imao dovoljno vremena za razgledanje spisa, koji je bio opsežan, i da mu nisu preslikani svi dokumenti koje je zatražio. Međutim, na njegov zahtjev nije odgovoreno. Svoje prigovore o tome da mu u stvarnosti zapravo nije bila pružena prilika da izvrši uvid u spis predmeta podnositelj zahtjeva ponovio je u žalbi protiv prvostupanjske presude od 1. travnja 2005. Stoga se na račun činjenice da je podnositelj zahtjeva izvršio uvid u spis predmeta 1. listopada 2004. ne može smatrati da je ispunjen zahtjev prema kojemu su podnositelju zahtjeva trebala biti pružena odgovarajuća sredstva i mogućnosti za pripremu obrane. U vezi s time, Sud primjećuje da je svrha Konvencije "jamčiti ne teoretska ili iluzorna prava, već prava koja su provediva i djelotvorna; to osobito vrijedi za pravo na obranu s obzirom na istaknuto mjesto što ga u demokratskom društvu zauzima pravo na pošteno suđenje iz kojega se to pravo izvodi" (vidi *Artico v. Italy*, 13. svibnja 1980., § 33, Serija A br. 37).

216. Predsjednica Općinskog suda u Prelogu odobrila je sljedeći podnositeljev zahtjev za uvid u spis predmeta podnesen tijekom žalbenog postupka, ali kad je od predsjednice suda zatraženo da u tu svrhu odredi datum, ona je odgovorila da je spis predmeta poslan na žalbeni sud. Čini se

da između prvostupanjskog i žalbenog suda nije bilo kontakata s ciljem da se omogući ispunjenje podnositeljevog zahtjeva. Nakon što je žalbeni sud potvrdio prvostupanjsku presudu od 17. svibnja 2005., podnositelj zahtjeva još je nekoliko puta zatražio da mu se omogući uvid u spis predmeta. S obzirom na mogućnost korištenja dodatnih pravnih sredstava u kaznenom postupku koji se vodio protiv podnositelja zahtjeva, Sud smatra da je podnositelj imao opravdani interes za proučavanje spisa predmeta. Međutim, njegovi su zahtjevi odbijeni s obrazloženjem da je spis predmeta dostavljen Vrhovnom sudu. Međutim, prema mišljenju Suda činjenica da je spis predmeta bio na Vrhovnom sudu sama po sebi ne opravdava odbijanje podnositeljevog zahtjeva.

217. Čak i nakon što je Vrhovni sud potvrdio presude nižih sudova, podnositelj zahtjeva još je uvijek imao mogućnost podnijeti ustavnu tužbu, što znači da je i dalje imao interes za razgledanje spisa predmeta. Međutim, njegov zahtjev u tom smislu podnesen 23. siječnja 2006. ponovno je odbijen, ovoga puta s obrazloženjem da je spis predmeta poslan na Općinski sud u Varaždinu. Sud ne vidi kako je činjenica da se predmet nalazi na tom sudu sama po sebi mogla biti opravdanje za odbijanje podnositeljevog zahtjeva.

218. Sud je već u više navrata utvrdio da su neograničeni pristup spisu predmeta i neograničena uporaba svih vrsti bilježaka, uključujući, ako je to potrebno i mogućnost dobivanja preslika relevantnih dokumenata, važna jamstva poštenog suđenja u kaznenom postupku (vidi *Matyjek*, naprijed citirano, §§ 59 i 63; *Luboch v. Poland*, br. 37469/05, §§ 64 i 68, 15. siječnja 2008.; te *Moiseyev v. Russia*, br. 62936/00, § 217, 9. listopada 2008.). Budući da podnositelju zahtjeva u ovome predmetu nije bio omogućen takav pristup, to znači da nije mogao na odgovarajući način pripremiti obranu i da mu nije osigurana jednakost u postupku (vidi *Foucher*, naprijed citirano, § 36). Ako se u obzir uzmu sve okolnosti predmeta, Sud nalazi da je podnositelju zahtjeva pravo na obranu u kaznenom postupku koji se vodio protiv njega u cjelini bilo narušeno u tolikoj mjeri da to predstavlja povredu članka 6. stavka 1. Konvencije zajedno s člankom 6. stavkom 3.

IV. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

219. Članak 41. Konvencije predviđa:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

220. Podnositelj zahtjeva potražuje 51.793 eura (EUR) na ime nematerijalne štete i 7.655,17 EUR na ime materijalne štete. Kad je riječ o materijalnoj šteti, objasnio je da se iznos od 758.62 EUR odnosi na izgubljenju zaradu tijekom nezakonitog boravka u zatvoru od 2. do 30. ožujka 2005., dok se preostali iznos odnosi na vrijednost predmeta koji su mu oduzeti tijekom kaznenoga postupka s obrazloženjem da su ukradeni od trećih osoba.

221. Vlada je smatrala da je zahtjev podnositelja zahtjeva u odnosu na materijalnu štetu neutemeljen, a da je njegov zahtjev u odnosu na nematerijalnu štetu prekomjeran.

222. Sud konstatira da je utvrdio da su podnositelju zahtjeva povrijeđena prava zajamčena člancima 3. i 6. Konvencije. Sud je osobito utvrdio da nije provedena potrebna istraga njegovih navoda o zlostavljanju u odnosu na dva odvojena incidenta i da mu je u kaznenom postupku koji se protiv njega vodio bilo povrijeđeno pravo na obranu. Te su činjenice nedvojbeno kod njega izazvale određene tjelesne i duševne patnje. Kao posljedica toga, presuđujući na pravičnoj osnovi, Sud podnositelju zahtjeva dosuđuje 1.000 EUR na to ime, uvećanih za sve poreze koji bi mu se mogli zaračunati. S druge strane, Sud ne primjećuje nikakvu uzročnu vezu između utvrđenih povreda i navodne materijalne štete, pa stoga odbija taj zahtjev.

B. Troškovi i izdaci

223. Podnositelj zahtjeva potražuje i 24.400 HRK za troškove pravnog zastupanja pred Sudom

224. Vlada je smatrala da je taj zahtjev prekomjeran.

225. Sud smatra da potraživani iznos nije prekomjeran u svjetlu naravi spora, osobito s obzirom na složenost predmeta. Stoga smatra da se podnositelju zahtjeva troškovi i izdaci trebaju u cijelosti nadoknaditi, pa mu stoga dosuđuje 3.400 EUR umanjene za 850 EUR koje je već primio na ime pravne pomoći od Vijeća Europe, uvećanih za sve poreze koji bi mu se mogli zaračunati na taj iznos.

C. Zatezna kamata

226. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. jednoglasno *proglašava* dopuštenim prigovore koji se odnose na;
 - opće uvjete boravka podnositelja zahtjeva u zatvoru od 6. srpnja 2005. do 5. studenoga 2007.;
 - navodne napade zatvorskog osoblja na podnositelja zahtjeva i neprovođenje djelotvorne i temeljite istrage o tim navodima;
 - pomanjkanje odgovarajuće psihijatrijske skrbi tijekom boravka podnositelja zahtjeva u zatvoru; te
 - pravo podnositelja zahtjeva na pošteno suđenje u kaznenom postupku koji se vodio protiv njega;
 - a ostatak zahtjeva proglašava nedopuštenim.
2. jednoglasno *presuđuje* da nije došlo do povrede članka 3. Konvencije u odnosu na opće uvjete boravka podnositelja zahtjeva u zatvoru od 6. srpnja 2005. do 5. studenoga 2007.;
3. jednoglasno *presuđuje* da nije došlo do materijalne povrede članka 3. Konvencije u odnosu na navodne napade zatvorskog osoblja na podnositelja zahtjeva;
4. jednoglasno *presuđuje* da je došlo do povrede postupovnog aspekta članka 3. Konvencije zbog toga što neovisna tijela nisu provela djelotvornu i temeljitu istragu o navodima podnositelja zahtjeva da su ga 18. rujna 2006. i 21. siječnja 2007. napali zatvorski čuvari, te da do takve povrede nije došlo ni u odnosu na incident od 17. veljače 2007.;
5. *presuđuje* s četiri glasa za i tri protiv da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije zbog pomanjkanja primjerenog i stalnog psihijatrijskog tretmana psihičkog stanja podnositelja zahtjeva;
6. jednoglasno *presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavaka 1. i 3. Konvencije;
7. *presuđuje*
 - (a) da tužena država podnositelju zahtjeva treba isplatiti, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u nacionalnu valutu tužene države prema tečaju važećem na dan namirenja:
 - (i) 1.000 EUR (tisuću eura) na ime nematerijalne štete, uvećanih za sve poreze koji bi se podnositelju zahtjeva mogli zaračunati;

(ii) 2.550 EUR (dvije tisuće pet stotina i pedeset eura) na ime troškova i izdataka, uvećanih za sve poreze koji bi se podnositelju zahtjeva mogli zaračunati;

(b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na naprijed navedene iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećana za tri postotna boda;

8. odbija ostatak zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravednu naknadu.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 26. studenoga 2009. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen
Tajnik

Christos Rozakis
Predsjednik

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi prilaže odvojeno mišljenje sudaca Rozakisa, Spielmanna i Jebensa.

C.L.R.
S.N.

ZAJEDNIČKO ODVOJENO MIŠLJENJE SUDACA ROZAKISA, SPIELMANNA I JEBENSA

1. Ne možemo se složiti da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije zbog pomanjkanja primjerenog i stalnog psihijatrijskog tretmana psihičkog stanja podnositelja zahtjeva.

2. Kao gospodar pravne kvalifikacije činjeničnog stanja predmeta, Sud je to pitanje odlučio ispitati na temelju članka 8. Konvencije te nije isključio mogućnost da postupanje koje nije doseglo stupanj težine u smislu članka 3. unatoč tome može predstavljati povredu članka 8. u dijelu u kojemu se taj članak odnosi na privatni život, i to ako su nastale dovoljno štetne posljedice za tjelesni i moralni integritet.

3. Naše je mišljenje da činjenice ukazuju na to da podnositelj zahtjeva pati od više ozbiljnih psihičkih tegoba te da je imao veliku potrebu za psihijatrijskim liječenjem (vidi stavke 167. do 169. presude). Uz to nalazimo da državna tijela podnositelju zahtjeva nisu u dovoljnoj mjeri osigurala liječenje, vodeći računa o tome da je, kao zatvorenik, bio osobito ranjiv (vidi stavak 170. presude).

4. Smatramo da državna tijela nisu poduzela potrebne mjere kako bi se podnositelju zahtjeva osigurao primjereni psihijatrijski nadzor, unatoč tome što se u dvije kaznene ustanove provodi posebna terapija, skrojena prema potrebama osoba oboljelih od PTSP-a (vidi stavak 173. presude).

5. Doduše, podnositelju zahtjeva je tijekom boravka u zatvoru, zbog njegovog psihičkog stanja, bila propisana i davana farmakoterapija. Međutim, u konkretnim okolnostima ovoga predmeta, to nije dovoljno. Podnositelj zahtjeva bio je impulzivan i emocionalno nestabilan, lako je gubio kontrolu nad svojim ponašanjem, imao je očito nizak prag tolerancije na frustracije, bio je izrazito sklon reagirati agresivno, imao je značajno umanjenu sposobnost održavanja samokontrole i kod njega je postojala velika vjerojatnost ponavljanja kaznenog djela. Nedvojbeno mu je bio potreban psihijatrijski nadzor. Činjenično stanje predmeta uz to otkriva da je podnositelj zahtjeva bio sklon sukobljavanju s ostalim zatvorenicima i zatvorskim osobljem, da je bio agresivan i da je često štrajkao glađu. U nekoliko je navrata sam sebi nanio ozljede i pokušao je počinuti samoubojstvo. Te okolnosti, u kombinaciji s jasnim preporukama da bi se podnositelj zahtjeva trebao psihijatrijski liječiti, pokazuju da je podnositelju zahtjeva uistinu bilo potrebno takvo liječenje. S obzirom na podnositeljevu dijagnozu i psihičke probleme, takav je program, kako se čini, tim više bio potreban.

6. Podnositelj zahtjeva boravi u zatvoru od 1. travnja 2005. Iako mjerodavne odredbe Zakona o izvršavanju kazne zatvora propisuju da se za svakog zatvorenika treba izraditi pojedinačni program, Vlada nije dokazala da je u odnosu na podnositelja zahtjeva ikada izrađen takav program. S

obzirom na podnositeljevu dijagnozu i psihičke probleme, takav je program, kako se čini, tim više bio potreban.

7. Vlada je ustvrdila da su zatvorenici oboljeli od PTSP-a uključeni u grupnu terapiju posebno skrojenu prema njihovim potrebama. Od tri kaznene ustanove o kojima je ovdje riječ, takve su grupe osnovane u Kaznionici u Lepoglavi i Zatvoru u Puli. Međutim, podnositelj zahtjeva nije koristio pogodnosti takve terapije.

8. Tijekom boravka u Zatvoru u Puli od 6. siječnja do 5. studenoga 2007. podnositelj zahtjev nije uopće bio uključen u grupnu terapiju za zatvorenike oboljele od PTSP-a, a kod psihijatra je bio samo jednom, i to 24. kolovoza 2007.

9. Kad je riječ o podnositeljevom boravku u Kaznionici u Lepoglavi, Vlada je ustvrdila da je podnositelj zahtjeva na početku, po dolasku, bio uključen u terapijski program za zatvorenike oboljele od PTSP-a. Podnositelj zahtjeva je, međutim, ustvrdio da nije bio uključen ni u kakvu terapiju za osobe oboljele od PTSP-a. Stoga žalimo što Vlada nije dostavila dodatne informacije o točnom trajanju i učestalosti navodnog terapijskog tretmana podnositelja zahtjeva. Od zatvorskih se službi moglo razumno očekivati da će voditi evidenciju od psihijatrijskim i ostalim terapijama na kojima je podnositelj zahtjeva sudjelovao, te da će redovito ocjenjivati njegovo sudjelovanje i stanje. Nije jasno kakvo je liječenje, ako ga je uopće bilo, pruženo podnositelju zahtjeva u tim grupama i na kojoj osnovi, odnosno koje je osoblje bilo uključeno u vođenje tih grupa.

10. Nije sporno da tijekom boravka u Zatvoru u Gospiću, od 14. listopada 2006. do 6. siječnja 2007., podnositelju zahtjeva uopće nije liječeno njegovo psihičko stanje.

11. Tijekom svog kontinuiranog boravka u kaznenim ustanovama od 1. travnja 2005., podnositelj zahtjeva često je bio na pregledu kod psihijatra, ali to je uvijek bilo povezano s incidentima ili štrajkovima glađu u koje je bio uključen, umjesto da je bilo planirano kao dio dobro osmišljenog terapijskog procesa s konkretnim ciljevima. U vezi s time, željeli bismo naglasiti da pružanje odgovarajućeg psihijatrijskog liječenja zatvorenicima oboljelim od psihičkih bolesti, osobito PTSP-a, nije samo korisno za konkretnog zatvorenika, već i za dobrobit društva u cjelini. Ukratko, stav državnih tijela bio je isključivo reaktivan, a ne proaktivan, kakav je trebao biti.

12. Također imamo na umu činjenicu da su liječnici koji su pregledali podnositelja zahtjeva, među kojima su bili i psihijatri, preporučili da ga se smjesti u nepušačku ćeliju, što se nije poštovalo.

13. Otežavajuću okolnost predstavlja učestalost podnositeljevih premještaja od jedne do druge zatvorske ustanove. On je bio zatvorenik "u orbiti". Naime, podnositelj zahtjeva dosad je proveo oko četiri godine u raznim kaznenim ustanovama u Hrvatskoj, tijekom kojeg razdoblja nije bio pod odgovarajućim psihijatrijskim nadzorom zbog svog PTSP-a, a katkad je

bio smješten i u prenapučenim ćelijama zajedno s pušačima. S obzirom na težinu podnositeljevih psihičkih problema, stalne promjene smještaja, koje su nužno podrazumijevale i promjenu terapeuta i terapijskih uvjeta, teško da mogu pridonijeti poboljšanju njegovoga duševnog zdravlja.

14. Naše je mišljenje da su prethodno iznesena razmatranja dovoljna da se na temelju njih može zaključiti kako mjerodavne zatvorske službe podnositelju zahtjeva nisu osigurale odgovarajući nadzor koji je bio nužan s obzirom na njegove psihičke probleme. To znači da nisu ispunile svoje pozitivne obveze prema članku 8. Konvencije, a to je da podnositelju zahtjeva osiguraju "poštovanje" njegovog privatnog života na koje ima pravo na temelju Konvencije.